

Beteckning _____

Institutionen för Humaniora och Samhällsvetenskap

Folkhemmets husmoder i en strid för yrkesarbete och jämställdhet

Kvinnans förändrade roll i samhället under 1950- och 1960-talets
första hälft i tidningen *Damernas Värld*

Medina Becirovic Emkic
Maj 2010

C-uppsats
Historia C

Handledare: Roger Kvist
Examinator: Agneta Ney

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	4
2. Syfte	4
3. Teoretiska utgångspunkter	5
3.1. Folkhemmets genuskontrakt.....	6
3.2. Jämställdhetskontraktet	6
3.3. Genuskontrakten i Damernas Värld.....	7
4. Forskningsläge	8
4.1. Den politiska debatten om yrkesrätten under 1900-talets första hälft	8
4.2. Politiska och ekonomiska förändringar under 1950-talet och 1960-talet	9
4.3. Från hemmafru till yrkeskvinna.....	11
5. Källmaterial och undersökningsperiod.....	13
6. Frågeställningar	14
7. Metod.....	14
8. Normbrytningens period – kvinna som hemarbetande eller yrkesarbetande under 1950-talets första hälft	16
8.1. Hemmafruns dilemma.....	16
8.2. Kvinnan i hemmet	18
8.3. Äktenskap och ekonomi	21
8.4. Kvinnans intelligens och utbildning	24
8.5. Den iakttagbara rivaliteten: hemmafru mot yrkeskvinna.....	27
8.6. Förskjutning av kvinnorollen – yrkeskompetensens betydelse.....	30

9. Kvinnan som aktör under 1960-talets första hälft	
– striden för jämställdhet på gott och ont?	31
<i>9.1. Rivalitetens fortsättning – hemmafru kontra yrkeskvinna</i>	31
<i>9.2. Yrkeskvinnans normförvirring – en känsla av ofullkomlighet</i>	34
<i>9.3. Jämställdhetsstriden</i>	35
<i>9.3.1. Könens likvärdighet i samhället</i>	35
<i>9.3.2. Utplåning av könsroller</i>	37
<i>9.3.3. Ifrågasättande av jämställdheten och dess dubbelmoral</i>	38
10. Slutsatser	39
<i>10.1. Från hemmet till samhället – Normbrytningen och kvinnokonflikten</i>	40
<i>10.2. Värdering av kvinnan</i>	41
<i>10.3. Folkhemmets genuskontrakt – kvinnan i hemmet?</i>	42
<i>10.4. Jämställdhetskontraktet – den ifrågasättande kvinnan</i>	43
<i>10.5. Från folkhemmets genuskontrakt till jämställdhetskontraktet</i>	44
11. Sammanfattning	45
12. Käll- och litteraturförteckning	47

1. Inledning

Under olika historiska perioder har kvinnor som samhällsgrupp pendlat mellan hemsfären och den offentliga sfären där kvinnorollen/kvinnoidealet har varit en begränsning som styrt vistelsen på de olika sfärerna. Förändringen av ett kvinnoideal har även gett upphov till en förändring av kvinnans roll i samhället. Har kvinnor som samhällsgrupp styrts av och handlat efter det kvinnoideal som funnits under olika perioder? En förenklad och i viss mån vilseledande uppfattning av kvinnors färd från hemmet till samhället grundar sig i kvinnors uppror mot ett långvarigt förtryck. Kvinnors ifrågasättande av den manliga dominansen och strävan efter rätten till vistelse på den offentliga arenan nästintill mannen gav upphov till en jämställdhetskamp där könsskillnaderna skulle elimineras.

Dock har kvinnor aldrig varit en homogen samhällsgrupp utan snarare en heterogen grupp som har varit närvarande i både hemmet och samhället under det historiska förloppet. Vissa kvinnor har uttryckt en stark acceptans för kvinnoidealet medan andra kan beskrivas som rebelliska kvinnor med ett avståndstagande från kvinnoidealet på grund av dess begränsning. Kvinnors vistelse inom hemsfären eller den offentliga sfären är inte endast en följd av politiska och ekonomiska förändringar. Mentalitetsförändringar är likväl en medverkande faktor i kvinnors färd från hemmet till samhället. En samhällsförändring kan inte ske, oberoende av politiska beslut, om mentaliteten inte genomgår en förändring i samma riktning. Politiska, ekonomiska och mentalitetsförändringar måste samverka med varandra för att samhällsstrukturen också förändras.

2. Syfte

Syftet med min uppsats kan sammanfattas i tre delsyften med betoning på tre följande aspekter: framträdande av brytningspunkten i kvinnoidealet, värdering av hemarbete respektive yrkesarbete samt kvinnoidealets förändring.

Det första delsyftet är att lyfta fram brytningspunkten i övergången från en hemmafru till en yrkesarbetande kvinna i tidningen *Damernas värld*. Målet är dock inte att endast hitta en tidpunkt där denna förändring framträder utan att även se huruvida denna förändring sker i en drastisk form eller om det framträder en konflikt mellan den gamla och den nya kvinnorollen.

Det andra delsyftet är att utifrån artiklar, reportage och läsarnas inlägg baserade på verkligheten presentera en bild av diskussionen kring hemarbete och yrkesarbete som framträder i veckotidningen. Målet är att se vilka resonemang som förs fram gällande

kvinnors sysselsättning samt vilken inställning till hemmafru respektive yrkeskvinna som är genomgående under olika årgångar.

Med utgångspunkten att 1950-talet präglas av folkhemspolitiken och dess hemmafruideal samt att 1960-talet förknippas med framväxten av ett yrkeskvinnoideal i strävan efter jämställdhet är mitt tredje delsyfte att se om dessa är märkbara i *Damernas värld*. Mitt huvudsakliga mål är att se om samma förändringar präglar *Damernas värld* eller om kvinnorollen i tidningen genomgår en annan förändring.

3. Teoretiska utgångspunkter

Kvinnohistorikern Yvonne Hirdman har utformat en egen teori gällande genusskapande och dess roll i samhället i boken *Genus – om det stabilas föränderliga former*. Hirdmans genusteori grundar sig på utformningen av tre olika melodier (formler) som speglar kvinnans ställning under det historiska förloppet och förhållandet mellan könen på följande sätt:

- A – icke A där A representerar mannen och icke A representerar den osynliga kvinnan, den som inte är närvarande eller betydelsefull. Detta förhållande menar Hirdman präglar framförallt det antika tänkandet.¹
- A-a där a speglar kvinnans ofullständighet, en sämre variant av mannen. Hirdman betonar att detta tänkande förstärktes under 1800-talet och framväxten av naturvetenskapen.²
- A-B där skillnaden mellan könen betonas, vilket enligt Hirdman är grunden till att genus skapas. A-B formeln skapar två olika arter, mannen och kvinnan som varandras motsatser. Hirdman menar att A-B formeln sändigt präglas av bör, vad individen bör och inte bör göra beroende på dess könstillhörighet. Detta tänkande är grunden till framväxten av olika ideal i ett samhälle. Hirdman menar att 1900-talet speglar detta tänkande.³

Utifrån dessa tre formler har Hirdman med utgångspunkt i statens politik färdigställt olika genuskontrakt som präglade samhällsuppbyggnaden samt mannens respektive kvinnans roll i samhället. Ett genuskontrakt definierar Hirdman som något ”där stat/samhälle uppträder som genusinstruktörer, genusplatsvisare som skapar de strukturella utrymmena för parens rörelser

---

¹ Hirdman 2001, s.27-28

² Hirdman 2001, s.28-35

³ Hirdman 2001, s.35-44

- ett slags reglerande, ofta outtalade överenskommelser om rättigheter, skyldigheter, ansvar”.⁴ Med utgångspunkt i denna definition finns det två genuskontrakt som präglade 1900-talet, nämligen folkhemmets genuskontrakt och jämställdhetskontrakt.

3.1. Folkhemmets genuskontrakt

Folkhemmets genuskontrakt börjar växa fram under mellankrigstiden inom ekonomiska och socialpolitiska förslag. Hirdman menar att ”vi ser det stereotypa genuskontraktets rationalitet uttryckas i politik”.⁵ Ett idealiskt genuskontrakt enligt Hirdman syns i äktenskapsbalken 1920 där båda könen prestationer erkänns som likvärdiga, både mannens arbete och kvinnans arbete inom hushållet.⁶ Mot bakgrund av detta menar Hirdman att folkhemmets genuskontrakt växer fram som ”det mest konkreta, idealtypiska genuskontrakt man kan föreställa sig”.⁷ Enligt Hirdmans teori speglas folkhemmets genuskontrakt av att ”det är Hon hemma och det är Han som med sitt lönearbete tar hand om familjen”.⁸ Detta genuskontrakt utformar den socialdemokratiska politiken där dessa handlar i enlighet med varandra, statens grundläggande roll blir att agera som en hjälpare hand för en man eller en kvinna som inte kan klara sig själva.⁹ Vidare menar Hirdman att folkhemmets genuskontrakt omfattade statens tillit till kvinnor som mödrar och hustrur vars ansvarsområde var att fostra de svenska barnen.¹⁰ ”Det stereotypa kvinnoformel som modellerar reformpolitiken är utan tvekan en modern, men omisskännlig B”.¹¹

3.2. Jämställdhetskontraktet

1960-talet präglades av ett politiskt ifrågasättande av det genuskontrakt som rådde i det svenska samhället. Hirdman kallar 1960-talet för diskursens ordning där hon betonar att ”diskursens ordning innebar onekligen en total kovändning: genuskontraktets intima plats, äktenskapet, definierades som ett fångelse, kvinnan som fånge, mannen som ofrivillig slavägare, läget som outhärdligt”.¹² Frågan togs upp i dagordningen av det liberala partiet där socialdemokraterna insåg behovet av ett förändrat kontrakt och ville, enligt Hirdman, utforma

---

⁴ Hirdman 2001, s.125

⁵ Hirdman 2001, s.147

⁶ Hirdman 2001, s.148

⁷ Hirdman 2001, s.149

⁸ Hirdman 2001, s.149

⁹ Hirdman 2001, s.149

¹⁰ Hirdman 2001, s.150-151

¹¹ Hirdman 2001, s.151

¹² Hirdman 2001, s.163

ett dubbelkontrakt där kvinnovalfrihetens betydelse betonades men där även bättre förutsättningar för de yrkesarbetande husmödrarna utlovades.¹³

Ifrågasättande av genuskontraktet (folkhemmets genuskontrakt) bidrog till följande diskurs, enligt Hirdman:

Nu ”avslöjades” genusstereotyperna i all sin torftighet. A-B sattes under kritisk lupp. Särartens argument blev obsoleta. Biologiska argument togs inte längre lika ödmjukt emot som sanningen om könsens vara och väsen. Fram växte visionen om den könsrollsria människan. Den var misstänkt likt en ungdomlig, glad och fri (och kåt) **A** – en inte så pjåkig bild för de unga flickorna heller. Den nya mannen skulle ju också vara mjuk och visa känslor, rentav få gråta. Vad det unga avantgardet av anno 1960-tal enas om är således radikalt nog: att könsrelation *är* problematisk. Att den *bör* ändras. Att kvinnor strukturellt sett missgynnas – ja de *bör* ”friges” som de hemslavinnor de är. Att män *bör* förändras.¹⁴

Mot slutet av 1960-talet blir denna diskurs politisk, menar Hirdman, där jämlikhetskontraktet framträder i två dokument: den svenska rapporten om kvinnans situation som lämnas till FN samt LO-SAP:s jämlikhetsfrågor. Därmed faller folkhemmets genuskontrakt sönder och ett nytt jämställdhetskontrakt framträder i det svenska samhället.¹⁵

3.3. Genuskontrakten i Damernas värld

Hur kan folkhemmets genuskontrakt respektive jämställdhetskontraktet användas som teoretiska utgångspunkter eller knyts an till veckotidningen *Damernas värld*? Med syftet att kartlägga övergången från husmoder till yrkeskvinna, om det nu finns en klar sådan övergång, är Hirdmans fastställande av de respektive genuskontrakt ett användbart teoretiskt utgångsläge. Hemmafruidealet är det som utformar folkhemmets genuskontrakt medan jämställdhetskontraktet utgörs av ett ifrågasättande av hemmafruidealet och en strävan efter ett yrkeskvinnoideal. Därmed kan fastslås att 1950-talet präglas av ett hemmafruideal medan 1960-talet avvisar detta ideal och skapar ett nytt med yrkeskvinnan som huvudroll.

Folkhemmets genuskontrakt (1950-talet) samt jämställdhetskontraktet (1960-talet) som teoretiska utgångspunkter kommer att visa huruvida *Damernas värld* präglas av samma genuskontrakt under dessa perioder och på samma sätt som Hirdman betonar i sin fastställande av de respektive genuskontrakten, eller om det råder avvikelser i tidningens framställning av kvinnorollen. Därmed kan påvisas om dessa genuskontrakt är representativa

---

¹³ Hirdman 2001, s.164-165

¹⁴ Hirdman 2001, s.165-166

¹⁵ Hirdman 2001, s.167-168

för den undersökta perioden eller inte, samtidigt som genuskontrakten kommer att visa om en brytningspunkt mellan hemmafru eller yrkeskvinna kan fastställas eller inte.

4. Forskningsläge

Den tidigare forskningen lägger tonvikten på olika samhällsförändringar och politiska beslut som har medfört inkludering av kvinnan i den offentliga sfären. Kvinnans resa från hemsfären till den offentliga arenan är en följd av åtgärder ovanifrån, påvisar forskningen. Denna resa presenteras nedan där politiska och ekonomiska åtgärder betonas.

4.1. Den politiska debatten om yrkesrätten under 1900-talets första hälft

I sin avhandling *Yrkeskvinna eller makes tjänarinna – Striden om yrkesrätten för gifta kvinnor i mellankrigstidens Sverige* hävdar filosofidoktorn Renée Frangeur att det under perioden 1920-1930 växte fram en riksdagsdebatt om yrkesarbete för den gifta kvinnan.¹⁶

Yrkesrättsdebatten ändrade inte samhällsstrukturen, uppfattningen om kvinnans och mäns roller samexisterade.¹⁷ Frangeur menar att det under 1940- och 1950-talet rådde ett husmoderskontrakt som försvann under 1960-talets utbyggnad av den offentliga sektorn där kvinnor som förvärvsarbetande grupp utökades i stor omfattning.¹⁸ Det hierarkiskt uppbyggda genussystemet försvann inte under mellankrigstiden utan fortsatte att existera några decennier framåt men hade dock försvagats av kvinnorörelsens initiativ och politiska handlingar.¹⁹

Yrkesrätten i samband med kvinnorörelsen diskuteras av forskningsrådets sekreterare Silke Neunsinger i artikeln ”I nationens intresse: Svenska och tyska kvinnors strid för rätten att arbeta” där kvinnorörelsens motsättning till införande av yrkesförbud för kvinnor ligger i fokus. Det betydelsefulla, som Neunsinger påpekar, är att en politisk förändring inte kan förklaras enbart med en undersökning av det politiska innehållet utan det måste även finnas hänsynstagande till tillvägagångssättet för argumentens förmedlande.²⁰ På grund av debattens framväxt under 1925 stiftades lagen 1939 om att arbetsgivare inte tillåts säga upp kvinnor till följd av giftermål, en lag som enligt Neunsinger blev till på grund av att kvinnorörelsen vann gehör för sin kvinnofråga som kopplades till nationens intresse.²¹ Det fanns en splittring i kvinnorörelsen mellan den borgerliga och socialistiska delen²², men

---

¹⁶ Frangeur 1998, s.12

¹⁷ Frangeur 1998, s.364

¹⁸ Frangeur 1998, s.364-365

¹⁹ Frangeur 1998, s.367

²⁰ Neunsinger 2002, s.195

²¹ Neunsinger 2002, s.196

²² Neunsinger 2002, s.201

denna övervanns genom att olikheterna i långsiktiga mål sköts åt sidan där gemensamma taktiska mål fick istället träda fram.²³ Den taktiska framgången för kvinnorörelsen var att den gifta kvinnans rättighet till yrke omvandlades till en befolkningsfråga och framställdes som en utsugning av den svenska nationen, därmed legitimerades kvinnorörelsens krav.²⁴ Neunsinger konkluderar att detta påvisar att betydelsen av vad som argumenteras är lika stor som vem och hur det argumenteras.²⁵

Även universitetslektorn Bengt Nilsson lyfter fram i sin avhandling *Kvinnor i statens tjänst – från biträden till tjänstemän* debatten om kvinnors arbete med betoningen på motståndet som växte. Nilsson påpekar att trots kvinnorörelsens framgångar under 1920-talet började män ifrågasätta det förändrade genuskontraktet samt kvinnors rätt till förvärvsarbete. Detta, enligt Nilsson, bidrog till en starkare utformning av köns separata områden där kvinnor marginaliserades på arbetsmarkanden. Motståndet strävade efter att riksdagen skulle inrätta ett förbud för den gifta kvinnan att arbeta men fick avslag mot bakgrund av behörighetslagen där rätten till arbete var lika för båda könen oberoende av deras civilstånd. Nilsson påpekar dock att lagens införande inte bidrog till en ökning av gifta kvinnor på arbetsmarknaden.²⁶

4.2. Politiska och ekonomiska förändringar under 1950-talet och 1960-talet

Kvinnohistorikern Yvonne Hirdman talar i sin artikel "Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning" om hur genussystem bildas och förändras beroende på samhällsförutsättningar. Hirdman beskriver 1900-talets Sverige som ett samhälle där tänkandet kring könen präglas av en inställning att båda dessa kan besitta likadana egenskaper och kan utföra likadana sysslor. Dock påpekar Hirdman att detta tänkande inte nödvändigtvis speglas i verkligheten, att kan övergå till är. Däremot skapas en förutsättning för förändring när det mentala tänkandet inte domineras av det biologiska.²⁷ Därmed kan konstateras att 1900-talets tänkande kring genus, kring kvinnors roller som hemmafru eller arbetare genomgick en förändring.

I *Att lägga livet till rätta* utvecklar Hirdman samhällstänkandet kring genus ytterligare, i synnerhet kvinnor, under skiftet mellan 1940- och 1950-talet i välfärdspolitik. Politiken präglades av en diskussion kring ett tillkännagivande av hemarbete som ett riktigt

---

²³ Neunsinger 2002, s.212

²⁴ Neunsinger 2002, s.212

²⁵ Neunsinger 2002, s.213

²⁶ Nilsson 1996, s.112

²⁷ Hirdman 1993, s.158-160

arbete med utbildningskrav samt tilldelning av yrkesmässig status med syftet att lösa problematiken kring kvinnors underordning i samhället.²⁸ Därmed skapades en norm för hemarbete utifrån vetenskapliga krav med syftet att åstadkomma en förbättring och utarbeta en modell för hur hemarbetet skulle gå till samt hur mycket tid det skulle ta.²⁹ Detta visar en statlig åtgärd för att professionalisera hemarbetet med tidsangivelse och en mall med ”instruktioner” på hur hemarbete ska skötas av arbetarna, nämligen husmödrarna.

Den socialpolitiska förändringen under 1950-talet lyfts fram av universitetslektorn Gunnel Karlsson i *Från broderskap till systerskap*. Under mellankrigstiden hade kvinnoförbundet en familjeorienterad socialpolitik som dock under 1950-talet splittrades i två grenar, nämligen familjepolitik samt socialpolitik. Syftet med denna splittring, enligt Karlssons mening, var att kvinnoproblemen skulle belysas och handskas med av kvinnoförbundet inom familjepolitiken, något som skapade en svårighet inom socialpolitiken på grund av dess annorlunda och mer vidsträckta inriktning.³⁰

Politikern Nancy Eriksson behandlar i korthet i *Bara en hemmafru - ett debattinlägg om kvinnan i familjen*, hur värderingen av hemarbete har varit under olika tidsperioder samt vilken utveckling den ekonomiska utjämningen har genomgått. Eriksson lyfter fram tre förändringar som skedde under perioden 1933-1963 i den socialdemokratiska politiken, statens stöd i olika former, olika bidrag för barnfamiljer samt barnavårds övergång från institutioner till fosterfamiljer. Ytterligare förändringar för kvinnan som 1963 genomfördes som en lösning på den svårhanterliga ekonomiska situationen för barnfamiljer var skatteavdrag på förvärvsarbetande kvinnor samt en satsning på att hemarbetande kvinnor ska tilldelas större delaktighet i olika sociala förmåner så som tjänstepension, sjukpenning osv.³¹

Eriksson markerar även olika politiska resonemang kring skattebetalning under olika historiska perioder. 50- och 60-talet präglas av ett tänkande att hemmafruar bör beskattas, att en man med en hustru bör ha ett dubbelt Ortsavdrag samt att hushållet blir billigare i skötsel av en hemmafru.³² En enkätundersökning som utfördes av Konsumentinstitutet 1957 påvisade en klar uppdelning av sysslorna mellan maken och

---

²⁸ Hirdman 2000, s.203

²⁹ Hirdman 2000, s.205

³⁰ Karlsson 1996, s.229

³¹ Eriksson 1964, s.40

³² Eriksson 1964, s.47

hustrun trots att båda dessa hade ett förvärvsarbete.³³ Det kan konstateras att kvinnan fortfarande skötte hemarbete, i synnerhet de traditionellt värderade kvinnliga uppgifter.

I artikeln ”Att föra kvinnor till talan. LO:s kvinnoråd 1947-67” beskriver Ylva Waldemarson, docent i historia, framväxten av det kvinnliga rådet inom LO under perioden 1947-1967 där husmödrar och yrkeskvinnor lyfts fram. Bland annat menar Waldemarson att det skapades en kontakt och samarbete mellan olika kvinnoorganisationer på grund av att alla strävade efter samma mål. Detta samarbete berörde i första hand hemarbete, där olika åsikter så småningom växte inom de olika organisationerna. Husmödrarnas organisationer kämpande för en förbättring för hemarbetande kvinnor där en perfekt husmor idealiserades medan kvinnorådets strävande mål gick i den riktningen att skapa gynnsammare förutsättningar för ett arbete utanför hemmet. Waldemarson påvisar problematiken med att vara kvinna, hemmafru och arbetare under 1940- och 1950-talet eftersom denna kombination av roller var främmande för både de rådande organisationerna och samhället överlag.³⁴

4.3. Från hemmafru till yrkeskvinna

I sin diskussion kring konflikten mellan hemmafruar och arbetande kvinnor i artikeln ”Skatten som befriar. Hemmafruar mot yrkeskvinnor i 1960-talets särbehandlingsdebatt” beskriver historikern Christina Florin samhällsutvecklingen på 1960-talet. Sveriges ekonomiska framgång under denna period skapade möjligheter för kvinnor i arbetsmarkanden, en period där samhället övergick från ”enförsörjarsystem” till ”tvåförsörjarsystem”³⁵, hävdar Florin. Denna förändring innebar ett slut för hemmafruperioden som under 1950-talet var ett ideal.³⁶ Dock var det inte en förändring som välkomnades av alla, påvisar Florin. Många kvinnor var motståndare till den förändrade politiken och försvarade hemmafruar och deras hemarbete.³⁷ Florin lyfter fram att detta motstånd kunde märkas i alla samhällsklasser, likväl i arbetarklassen som i medelklassen.³⁸

Journalisten och författaren Gullan Sköld har i sin avhandling *Från moder till samhällsvarelse* lagt vikten på arbetarklassen i tidningen Året runt under perioden 1950-1995 där specifika årgångar har undersökts. Skölds undersökning påvisar hur utvecklingen i tidningen från ett hemmafruideal till ett yrkeskvinnoideal skedde samt vilka komplikationer och acceptans för denna förändring blev synliga i tidningen. 1950-talet präglas av ett

---

³³ Eriksson 1964, s.15

³⁴ Waldemarson 1999, s.95-98

³⁵ Florin 1999, s.107

³⁶ Florin 1999, s.107

³⁷ Florin 1999, s.107

³⁸ Florin 1999, s.108

hemmafruideal där modern hyllas som hjältinna, 1960-talets tänkande övergår till ett ifrågasättande av kvinnorollen, i synnerhet hemmafrurollen, 1970-talet är en period där kvinnorollen är att både finnas i hemmet och ute i samhället, 1980-talet följer samhällets trend där många kvinnor satsar på karriär eller deltidsarbetar, 1990-talet präglas av en växande mansrörelse samtidigt som könen börjar närma sig varandra och sträva efter samma möjligheter och rättigheter.³⁹

Tytti Soila, professor i filmvetenskap, diskuterar i artikeln ” Kvinnan i folkhemmet – Husmodern som nationell ikon” den ekonomiska politikens framgång som sträckte sig från den offentliga arenan ända in i de svenska hemmen genom Husmors filmer som sändes under perioden 1952-1976.⁴⁰ Utifrån en feministisk utgångspunkt hävdar Soila att Husmors filmer riktade sig i synnerhet till den kvinnliga publiken där en motsägelsefull bild framträder i filmerna, nämligen bilden av en husmor med en kritisk granskning av allt som presenteras i filmerna men med en stark medvetenhet om mannen och hans slutgiltiga granskning.⁴¹

Folkhemsbygget, enligt Soila, baserade sig på hemarbete där 1950-talet präglades av ett starkt hemmafruideal.⁴² Husmors filmer visar detta där olika medel och metoder uppmärksammas för att folkhemsbygget skulle verkliggöras.⁴³ Filmerna ger ut budskap att en husmors viktigaste roll är att agera som fostrare för både barnen och mannen där husmors idealiska egenskaper är att vara självdisciplinerad och tålmodig.⁴⁴ Soila betonar att Husmors filmer tilldelar makten till husmodern som med sin erfarenhet och kunskap fostrat familjen.⁴⁵ Filmerna, enligt Soilas slutsats, är representativa inte endast för ett ideal utan även för ett verktyg för att dessa ska uppnås.⁴⁶

Gunnel Karlsson påvisar i sin avhandling *Från broderskap till systerskap* att 1950-talet var familjens period där hemarbete starkt porträtterades som ett yrke där samhället präglades av uppfattningen att förvärvsarbetande kvinnor hade missuppfattat sin kvinnliga roll i samhället.⁴⁷ Vidare framgår det att heltidsarbetande kvinnor utgjorde 15 % av den gifta kvinnogruppen under 1950-talet, en siffra som hade ökat till 26 % under 1960-talet.⁴⁸

---

³⁹ Sköld 1998, s.334-347

⁴⁰ Soila 1997, s.86

⁴¹ Soila 1997, s.87, 90

⁴² Soila 1997, s.91

⁴³ Soila 1997, s.93

⁴⁴ Soila 1997, s.99

⁴⁵ Soila 1997, s.100

⁴⁶ Soila 1997, s.105

⁴⁷ Karlsson 1996, s.227

⁴⁸ Karlsson 1996, s.227

5. Källmaterial och undersökningsperiod

Källmaterialet för min undersökning utgörs av veckotidningen *Damernas värld* där urvalet av tidningsinnehållet har begränsats till artiklar, reportage samt läsarnas inlägg. Undersökningen omfattar perioder 1950-1955 samt 1960-1965. På grund av bortfall av källmaterial på Uppsala universitetsbibliotek Carolina Rediviva under perioden 1950-1955 är det endast årgångarna 1952, 1953 och 1954 som utgör källmaterialet för denna period medan perioden 1960-1965 saknar tidningsupplagor från årgången 1965. Detta bortfall kan medföra att källäget under dessa perioder kan ifrågasättas med motiveringen att hänsynstagande till de årgångar som inte undersöks utgör en möjlighet för ett annorlunda resultat, eller möjligtvis innehåller andra synpunkter på husmoder respektive yrkeskvinna. Trots denna medvetenhet anser jag att de undersökta årgångarna kan vara representativa för de respektive perioderna.

Källmaterialet utgörs inte av samtliga upplagor under de respektive årgångarna. Med hänsynstagande till saknat källmaterial har 26 första nummer för årgångarna 1952, 1953 samt 1954 använts. Källmaterialet för perioden 1960-1965 består av 13 första nummer från de respektive årgångarna. Skillnaden i nummerantal mellan de olika perioderna är en följd av skillnaden i bortfall av källmaterialet. Med skälet att perioden 1950-1955 omfattar tre årgångar är det nödvändigt att ha ett större upplageantal med syftet att studien ska bli kvalitativ. Perioden 1960-1965 kräver däremot inte samma antal upplagor på grund av att det saknade materialet endast omfattar årgången 1965.

Valet av en tidning som källmaterial grundar sig på att en damtidning/veckotidning speglar samhällets mentalitet där inga nyheter förmedlas, istället lyfts samhällsdebatten fram där ”vanliga” människor får komma till tals och blir representativa för de förmedlade åsikter och värderingar. Även tidningar är kvarlevor om de hanteras ur den aspekten där tidningens val av texter eller nyheter, politisk ståndpunkt osv. blir det väsentliga.⁴⁹ Därmed kan konstateras att mitt källmaterial är en kvarleva eftersom min intention inte är att återge vad tidningen publicerar utan snarare att lyfta fram värderingen av hemmafru respektive yrkeskvinna samt att hitta övergången från den förstnämnda till den senare.

---

⁴⁹ Thurén 2005, s. 100-101

6. Frågeställningar

Med hänsynstagande till mitt syfte, teoretiska utgångspunkter samt forskningens slutsatser, har följande frågor ställts till källmaterialet:

1. När framträder normbrytningen i tidningen, från hemmafru till yrkeskvinna?
2. På vilket sätt mottas denna normbrytning av kvinnogruppen?
3. Hur värderas hemmafru respektive yrkeskvinna under olika årgångar?

7. Metod

Damernas värld är en modeinriktad tidning som startades 1940⁵⁰ där det finns mycket bortfall av tidningens upplagor, vilket även är anledningen till att min avgränsning börjar från och med 1950-talet. Valet av tidningen baserar sig på att det inte är en familjetidning som riktas till alla familjemedlemmar utan endast till kvinnor som tillhör högre sociala klasser.

Forskning kring familjetidningar har redan genomförts vilket är anledningen till att mitt källmaterial utgörs av en damtidning. En tidning speglar även människans mentalitet och dess förändringar vilket är den främsta anledningen till att valet av en veckotidning.

Perioder 1950-1955 samt 1960-1965 har valts på grund av de samhällsförändringar som växte under dessa årgångar. Mycket av den tidigare forskningen pekar på ett starkt hemmafruideal under 1950-talet samtidigt som Yvonne Hirdman hävdar att denna period präglades av folkhemmets genuskontrakt. 1960-talet är en period där Sveriges ekonomi genomgår en drastisk förändring i en positiv riktning samtidigt som kvinnorörelsen växer fram och statliga initiativ görs för att få ut kvinnor på arbetsmarknaden. Enligt Hirdman råder det ett jämställdhetskontrakt under denna period. Min intention är att se om denna förändring är märkbar i tidningen *Damernas värld* samt om Hirdmans kontrakt råder under dessa årgångar, vilket även är anledningen till valet av perioder.

Metoden som har tillämpats i analysen av källmaterialet är Britt Hulténs massmedieretoriska närläsning. En sådan metod innebär att ett urval av systematiska frågor ställs till källmaterialet för att komma djupare in på texten och dess innehåll. Sådana frågor kan behandla textens betydelse och budskap, människans framställning i texterna, vilka värderingar, orsaker eller sammanhang som framträder, vilket samband det finns mellan texten och tidskontexten osv. Frågorna besvaras genom en noggrann närläsning som innefattar analys av språk, berättarstruktur eller faktaurval.⁵¹

---

⁵⁰ <http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/lang/damernas-v%C3%A4rld>

⁵¹ Hultén 1995, s.114; Hultén 1993, s.171-187

Hultén menar att journalistiska texter i alla händelser är endast interpretationer av verkligheten, därmed är även dessa texter konstruktioner och i analysen av journalistiska texter blir det ytterst viktigt att tillämpa systematiska frågor för närläsning.⁵²

Närläsningmetoden som Hultén har utformat är en metod där de systematiska frågorna styr analysen samtidigt som metoden är användbar i många olika varianter eftersom dessa frågor inte är fastställda utan utformas fritt. Utifrån närläsningmetoden har mitt källmaterial behandlats på en makronivå/kvalitativ nivå där urval av texter har gjorts samt en mikronivå/kvantitativ nivå där texternas innehåll har analyserats.

På en makronivå utgörs källmaterialet av reportage, artiklar samt läsarnas inlägg med motiveringen att dessa texter i någon mån speglar den samhällseliga kontexten under mina undersökningsperioder. Innehållet i *Damernas värld* omfattar i stor mån kärleksnoveller och kriminalromaner men på grund av att dessa inte har någon koppling till verkligheten har de uteslutits. Alla artiklar, reportage och läsarnas inlägg som i någon mån speglar eller innehåller resonemang kring hemarbete, yrkesarbete eller jämställdhet har utvalts för noggrannare läsning. Ytterst viktigt är det att påpeka att inget hänsynstagande har tagits till huruvida huvudpersonen i texterna är en man eller en kvinna, eller om texterna är författade av en man eller en kvinna. Det avgörande är hur hemarbete samt yrkesarbete värderas och inte vem värderingen utförs av, om det är en man eller en kvinna.

Med strävan efter att plocka ut husmodern och yrkeskvinnan samt jämställdhetsdebatten i *Damernas värld* har min analys av källmaterialet på en mikronivå styrts av följande systematiska frågor: Hur framställs yrkeskvinnan och hemmafrun i texterna av journalisten respektive läsaren? Hur värderas yrkeskvinnan av hemmafrun? Hur värderas hemmafrun av yrkeskvinnan? Vilka argument används för att förespråka för jämställdhet? Vilken relation finns det mellan texterna och tidskontexten? Mina frågor innefattar en analys av berättarstruktur där värderingen av hemmafru respektive yrkeskvinnor står i fokus, samt faktaurval där valet av information till läsekretsen står i fokus. Ingen analys av språk har utförts, vilket också kan utgöra en del av närläsningmetoden, med anledningen att det inte uppfyller en väsentlig funktion i min undersökning eftersom användning av språket följer samma utformning i samtliga texter. Detta enligt min mening beror på att tidningens läsekrets är en avgörande faktor för hur språket används och inte huruvida författaren av texten är av manligt eller kvinnligt kön.

---

⁵² Hultén 1996, 145-146

Bristen med närläsningmetoden är att den helt och hållet styrs av systematiska frågor som kan leda till att ingen hänsyn tas till annan information som källan innehåller. För att undvika det har närläsning på samtliga texter som handlar om yrkeskvinna, husmoder och jämställdhet utförts trots att alla dessa inte har använts för att besvara frågeställningarna.

Begreppen **jämställdhet** och **jämlikhet** används i samma betydelse, nämligen att kvinnor och män har samma rättigheter och skyldigheter. Anledningen till att ingen skillnad görs mellan de två olika begreppen är för att jämlikhet i *Damernas värld* används i betydelsen för könsens lika rättigheter och skyldigheter. Uppenbarligen fanns det ingen skillnad i definitionen av begreppen under 1950- och 1960-talet.

8. Normbrytningens period – kvinna som hemarbetande eller yrkesarbetande under 1950-talets första hälft

Den tidigare forskningen påvisar hemmafruidealets prägel på 1950-talet där Hirdmans genuskontrakt grundat i folkhemmets politik också gör sig gällande. *Damernas värld* å andra sidan åskådliggör ett ifrågasättande av hemmafruidealet och hemarbetets påfrestning på husmodern. 1950-talet är snarare normbrytningens period än husmoderns gyllene tid där hemmafruidealet möter konkurrens av den yrkesarbetande kvinnan. Denna konkurrens väcker en rivalitet mellan de respektive idealen där husmodern försvarar sin ställning i samhället medan yrkeskvinnan gör anspråk på en samhällsreform där även hon blir inkluderad.

8.1. Hemmafruns dilemma

Olika attityder till hemarbete framkommer av kvinnogruppen som har hemmafruyrke under 1950-talets första hälft. Hemmafruidealet lyfts fram och ifrågasätts av läsarna där hemarbetet börjar omvärderas och i viss mån väcka missnöje. *Damernas värld* innehåller en avdelning kallad *Läsarinnornas egen sida* där hemmafruns arbetsuppgifter sätts under debatt i vilken läsarinnorna uttrycker följande reaktioner: en strävan efter förbättrad livssituation, ett försvar av hemmafruyrket samt en fördumning av hemmafruar som uttrycker ett missnöje.

Väckelsen av debatten lyfts fram av en hemmafru som ifrågasätter den typen av husmor hos vilken tiden är tillräcklig för alla arbetsuppgifter. Hemmafrun betonar problematiken kring hennes egen situation där hennes arbetsuppgifter med en frånvarande make endast leder till ständig utmattning och undrar om någon befinner sig i samma situation.⁵³ Med längtan efter att studera och frigöra sig själv från ständig arbetsgång,

---

⁵³ *Damernas värld* 1952 nr.6, s.36

responderar en läsarinna med en instämmelse kring hemmafruns belastning och menar att hemarbete är så tidskrävande att det till slut leder till gråtande.⁵⁴ Hemmafruns dilemma uttrycks av ytterligare en läsarinna som ett förtryck som varje kvinna har erfarit, i synnerhet en både yrkesarbetande och hemarbetande kvinna.⁵⁵ Oberoende av kärlek som en kvinna känner för familjen och hemmet kan det i slutändan bli en påfrestning för kvinnan, hävdar läsarinnan.⁵⁶ Det särskilt framhävande kring hemmafruyrket är de svåruppfyllda kraven och förväntningar som hemmafrun har på sig, vilket även är anledningen till att hon känner sig kraftlös och förtryckt.

Debatten väcker även ett försvar av hemmafruyrket i anknytning till ett ifrågasättande av yrkesarbetande kvinnor. En annan hemmafru bekräftar kraftlösheten orsakad av de ständiga arbetsuppgifterna och refererar till yrkeskvinnor som den grupp vars arbete lämnar utrymme för omhändertagande av den egna själen, möjligheter till resor utomlands etc.⁵⁷ Samtidigt är det ett val kvinnan gör mellan att vara hemmafru och yrkeskvinna där olika roller medföljer och man kan inte få bådadera.⁵⁸ Problematiken kring hemarbete och yrkesarbete väcker en negativ reaktion hos ytterligare en läsarinna som lägger tonvikten på att ett yrke inte är en framgångsrik lösning eftersom innebörden av ett yrke endast är att jobba för någon annan istället för sig själv.⁵⁹ Detta dilemma är endast en konsekvens av kvinnans rädsla för att äktenskapet ska ta slut där utmattning av dubbelarbete gör sig märkbar.⁶⁰ En hemmafru med erfarenhet av utmattning menar att hemmafrugruppen behövs och påvisar att hennes motgångar övervanns i ett möte med en kvinna vars familj utgjordes av en sjuk make och fyra barn, en kvinna som trots sin situation utstrålade djup glädje.⁶¹ Trots att diskussionen kring hemmafruns dilemma inte har sin utgångspunkt i huruvida hemarbete skall överges för yrkesarbete eller inte, utvecklas argumenten åt det hållet i strävan efter att försvara husmödrar som samhällsgrupp. Att dessa argument kommer till uttryck påvisar, om inte en bestämd övergång från hemmafru till yrkeskvinna, en förändring i samhället där det inte är helt otänkbart att en kvinna överger hemmafrurollen för ett yrke utanför hemsfären.

En tredje aspekt som växer fram kring hemmafruns dilemma är ett klargörande av varför hemmafrun uppfattar sin roll som tidskrävande. Med intentionen att göra en avslutning på detta dilemma, hänvisar en läsarinna alla hemmafruar till Hemmens

---

⁵⁴ Damernas värld 1952 nr.16, s.53

⁵⁵ Damernas värld 1952 nr.12, s.58

⁵⁶ Damernas värld 1952 nr.12, s.58

⁵⁷ Damernas värld 1952 nr.11, s.13

⁵⁸ Damernas värld 1952 nr.11, s.13

⁵⁹ Damernas värld 1952 nr.11, s.13

⁶⁰ Damernas värld 1952 nr.11, s.13

⁶¹ Damernas värld 1952 nr. 13, s.64

forskningsinstitut där upplysning av olika redskap som underlättar i hemmet är tillgänglig samt att läsning av instruktioner inte är en svårighet som många kvinnor uppfattar.⁶² Detta argument påvisar en fördumning av kvinnor som uttrycker ett missnöje av sin roll som hemmafruar samt att detta missnöje är snarare en konsekvens av okunskap än påfrestning. Samtidig riktar sig argumentet till den hemmafrugruppen som inte än har moderniserat och anpassats till samhällets utveckling. Därmed kan konstateras att husmödrar som samhällsgrupp inte är homogen, utan snarare en samhällsgrupp bestående av små hemmafrugrupper som skiljer sig åt, och som argumentet påvisar, är kritiskt inställda till varandra.

Diskussionen kring hemmafruns dilemma visar att hemmafruidealet har en baksida, en baksida som dock av andra husmödrar möter ett motstånd för att den inte ska framträda i offentlighet. Icke desto mindre framträder inte hemmafruidealet som en självklarhet där det råder en helt klar acceptans för, utan snarare ett missnöje som börjar göra sig tydlig. I sin undersökning av arbetarklassen i tidningen *Året runt* konstaterar Sköld att hemmafruidealet i synnerhet sätter sin prägel på 1950-talet där husmodern framställs som en hjältinga⁶³, en företeelse som inte är påtaglig i samma utsträckning i *Damernas värld*. Husmodern framträder snarare som en verklig varelse med en uttalad otillfredsställdhet över sin roll än som en hjältinga.

8.2. Kvinnan i hemmet

Hemmafruidealet, eller snarare hemmafru som en kvinnogrupp gör sig märkbar på tre olika sätt: genom en egen avdelning kallad *Hon i hemmet* som grundas 1952 där hemmakvinnans problem uppmärksammas och där vägledning ges, genom en presentation av satisfierade hemmafruar samt genom en psykologs bedömning av husmoderns arbetstid. Huruvida redaktionens val att publicera dessa texter är en följd av läsarinornas debatt av hemmafruns dilemma eller inte, är endast en spekulering. Dock visar avdelningen *Hon i hemmet* ett behov av redaktionen att inkludera hemmakvinnor, ett behov som i sin tur visar hemmafruidealet som ett alternativt ideal snarare än en självklarhet, åtminstone i *Damernas värld*.

Hon i hemmet är en avdelning bestående av omhändertagande av barn, heminredning samt matlagning. Hemmakvinnan vägleds att följa sin modersinstinkt och tillgodose sitt barns behov samtidigt som hon upplyses om barns utveckling i olika stadier.⁶⁴

---

⁶² Damernas värld 1952 nr.18, s.17

⁶³ Sköld 1990, s.334-336

⁶⁴ Damernas värld 1952 nr.2, s.15, 24, 42

För att hemmakvinnan ska bli självständig och även ha kunskap inom ”manliga områden” tilldelas hon praktisk handledning i olika reparationer i hemmet såsom tapetuppsättning, proppning, gipsning, stolmålning, slipning, osv.⁶⁵ Samtidig blir hon informerad om rätt kosthållning och recept för att kroppen inte ska drabbas av slitage och bevara en god hälsa.⁶⁶ Införande av en avdelning riktad endast till hemmakvinnan visar redaktionens strävan efter att delvis bevara hemmafruidealet men framförallt underlätta hemmafruns arbetsuppgifter samt meddela hemmakvinnan om hur hon ska tillgodose sina egna och familjens behov. Att hemmakvinnan får kunskap om att klara av manliga arbetsuppgifter är även ett steg mot självständighet där kvinnan inte nödvändigtvis måste vara beroende av sin frånvarande man på det området.

Med rubriken *Vi har världens bästa yrke* får hemmakvinnan bekanta sig med andra husmödrar som berömmar hemmafruyrket och ger tips på hur alla arbetsuppgifter kan klaras av. Först presenteras hemmafrun Barbro, en påhittad karaktär, som inte har någon fritid på grund av barnen där mannen har inrättat ett förbud för henne att vistas med andra kvinnor och ägna sig åt pladder samtidigt som han har uttryckt en stark vägran över att sitta barnvakt.⁶⁷ Som gensvar på Barbros situation uttrycks följande ”Barbro har inte insett att »hemmafruns arbete» är ett ansvarsfullt jobb, precis lika viktigt som något annat yrkesarbete.”⁶⁸ Ett medgivande uttrycks att alla hemmakvinnor måste handskas med problematik att uttrycka en glädje när mannen är hemma från sitt arbete trots vetskapen om all tvätt och disk.⁶⁹ I samband med Barbros eländiga situation presenteras ett antal hemmafruar från Borås som har en lösning på hemproblemet. En löjtnantshustru sparar pengar på att sy allt själv och anställer en barnvakt medan en disponenthustru anställer städhjälp en gång i veckan.⁷⁰ Organisation är lösningen för hemmafrun som är gift med en major där måltiderna lagas i förväg och där svärmor används som barnvakt.⁷¹ De resterande hemmafruarna som är framträdande har liknande lösningar på hemmafruns dilemma.⁷² Illustrationen av Barbros hemproblem kontrasteras med hemmakvinnor tillhörande högre samhällsskick som vid behov har råd att skaffa hjälp med olika arbetsuppgifter. Dock presenteras ingen hemmafru vars arbetsuppgifter utförs endast av henne själv. Hemmafruidealet gör sig inte gällande utan

---

⁶⁵ Damernas värld 1952 nr.2, s.19-21; nr.5, s.20-22

⁶⁶ Damernas värld 1952 nr.2, s.22, 37; nr.5, s.23, 30

⁶⁷ Damernas värld 1952 nr.13, s.30

⁶⁸ Damernas värld 1952 nr.13, s.30

⁶⁹ Damernas värld 1952 nr.13, s.31

⁷⁰ Damernas värld 1952 nr.13, s.56

⁷¹ Damernas värld 1952 nr.13, s.56-57

⁷² Damernas värld 1952 nr.13, s.56-58

snarare uttrycks omedvetet som något ouppnåeligt. Oavsett om de presenterade hemmafruarna inte ger uttryck för ett missnöje ger de ingen lösning på Barbros situation heller.

I reportaget *Man blir snällare av hemarbete* sker ett möte med Maja Larsson, en ingenjörhustru, som finner en stor tillfredsställelse i sitt hemarbete. Reportaget inleds med ett citat som uttrycker en negativitet till hemarbete som följande: ”»hemarbetet är en enformig karusell med alltför få och spännande hästar », sade för en tid sedan i radio dr *Pehr Henrik Törngren*.⁷³ Som ett gensvar på detta påstående träder ingenjörhustrun fram som en hemmakvinna vars liv inte är monotont utan kännetecknas av en konstant omväxling med underhållande och varierande arbetsuppgifter.⁷⁴ Det framträder även sex olika anledningar som legitimerar hemarbete, nämligen att arbetsgivaren finner man i sig själv, yrkesarbete ger inte samma spänning som hemarbete, en känsla av duglighet uppnås genom hemarbete, bättre känslomässigt förhållande och gemenskap med sina barn, större möjligheter att vårda sig själv, hemarbete är skattefritt och bidrar till rikedom.⁷⁵ Att ett möte sker med en hemmafru där hemarbetets status behöver försvaras, påvisar en samhällsförändring där hemmafruidealet verkar överges i större utsträckning än tidigare.

Psykologen Märta Linneberg ger sina rekommendationer gällande husmoderns underlättning av hemarbete i artikeln *Efteråt* där hemmafruar utan ett yrke framställs som en isolerad samhällsgrupp vars individuella utveckling har avstannat.⁷⁶ Det är inte hemmafruns krävande arbetsdag som orsakar utmattning, menar psykologen, utan snarare stimulansbrist, saknad av fritid samt husmoderns brist på arbetsrationalisering där hon är i konstant rörelse utan planlagda vilostunder.⁷⁷ Husmodern råds istället att organisera sitt arbete med ett väl genomtänkt arbetsschema med inplanerade pauser.⁷⁸ Istället för att husmodern utför sömnad och liknande arbete alldeles själv bör hon organisera sig med andra husmödrar där sådant arbete görs och där stimulans växer fram, hävdar psykologen.⁷⁹ Ett arbete som utförs i ständig ensamhet utan någon tankebearbetning bidrar till en ältande personlighet.⁸⁰

1950-talets första hälft i *Damernas värld* och försvaret av hemmayrket framlägger bevis för en brytningspunkt där ett ifrågasättande av hemmafruidealet väcks inom hemmakvinnan och överges med strävan efter att bli en yrkesarbetande kvinna.

---

⁷³ *Damernas värld* 1952 nr.18, s.33

⁷⁴ *Damernas värld* 1952 nr.18, s.33

⁷⁵ *Damernas värld* 1952 nr.18, s.49

⁷⁶ *Damernas värld* 1953 nr.24, s.52

⁷⁷ *Damernas värld* 1953 nr.24, s.53

⁷⁸ *Damernas värld* 1953 nr.24, s.53

⁷⁹ *Damernas värld* 1953 nr.24, s.53

⁸⁰ *Damernas värld* 1953 nr.24, s.53

Nedtryckandet av den otillfredsställda hemmafrun förtydligar striden för ett bevarande av den traditionella husmodern.

8.3. Äktenskap och ekonomi

Dilemmat kring ekonomin i äktenskapet har sina rötter i vilken av parten som ska vara innehavare av de husliga inkomsterna. De presenterade argumentationerna som gör sig märkbara i *Damernas värld* har husmödrar som utgångspunkt där denna kvinnogrupp som är ekonomiskt beroende av mannen får vägledning i hur hon ska bli inkluderad i de ekonomiska besluten. Denna vägledning sker i form av en förklaring av pengarnas symbolik, av att andra husmödrar fungerar som problemlösare utifrån sin erfarenhet samt att redaktionen responderar läsarinornas inlägg där vägledning ges. Däremot råder det ingen acceptans för upplösande av äktenskapet på grund av ekonomiska skäl, en överenskommelse gällande de ekonomiska förhållandena bör finnas innan äktenskapet ingås.

I artikeln *Mannen och pengarna* diskuteras mannens förhållande till pengar med ett påpekande att pengar historiskt symboliserar makt och har använts som ett maktmedel av det manliga könet.⁸¹ Mannens irrationella definition av billigt och dyrt ger till resultat en tjatande hustru som bönfäller om pengar för att unna sig något.⁸² Detta har sin grund i mannens vägran att ge upp sin maktställning:

Men djupaste grunden är nog att mannen inte vill ge efter på sin maktställning. I och med att hustrun skulle få hushållspengar som något självklart – då vore han ju inte den absolut överlägsne. Och mannen trivs nu en gång så innerligt bra, när han får strö ut små nådegåvor åt sin favoritslavinna. Att hon är en liten smula rädd för honom gör honom bara mer säker på sin överlägsenhet. Logiskt följer, att ju mindre säker ha i själva verket är på sin överlägsenhet, desto mer nödvändigt är det för honom att bli övertygad.⁸³

Att mannen som innehavare av pengar använder det som maktmedel för att bevisa sin överlägsenhet gentemot hustrun visar hennes underordning i äktenskapet där hon jämställs med en slavinna. Det äktenskapliga förhållandet problematiseras och i viss mån ifrågasätts där kvinnan får upplysning om mannens maktutövning.

En hemmafru som är en före detta yrkeskvinna löste det ekonomiska problemet redan när båda parten var yrkesverksamma. Med syftet att diskussionen kring vilka som är makens eller hustruns pengar inte ska uppstå, lades lönerna i en gemensam kassa med vilka samtliga utgifter betalades. När hustrun slutade vara yrkesverksam fortsatte maken att lägga

---

⁸¹ *Damernas värld* 1952 nr.15, s.53

⁸² *Damernas värld* 1952 nr.15, s.53

⁸³ *Damernas värld* 1952 nr.15, s.53

sin lön i kassan men med en medvetenhet att hustrun inte är en slösaktig kvinna.⁸⁴ Ett budskap som gör sig gällande i hemmafruns berättelse är att en hustru måste få mannens förtroende för pengar för att bli delaktig i de ekonomiska besluten. Detta påvisar dock hemmafruns underordning i äktenskapet och hennes beroende av mannen.

En undrande fästmö skriver till redaktionen med intresset att få veta hur hon med sin fästman ska lösa deras kommande ekonomiska omständigheter inom äktenskapet. Redaktionen responderar med att råda alla kvinnor, för att undvika svårigheter och skilsmässor, läsa sina rättigheter och skyldigheter tillsammans med sin man i svensk äktenskapslag. Om kvinnans mod sviker henne inför en sådan konversation med sin blivande man råds hon att avstå från att ingå ett äktenskap och istället förbli en ensam och självständig kvinna.⁸⁵ Redaktionen reaktion på läsarinns inlägg visar ett budskap av att kvinnan har sina rättigheter och inte ska underordna sig mannen. Det är en situation där man övergår från självständighet till osjälvständighet, vilket enligt redaktionen inte bör ske.

Ett något annorlunda budskap framträder i redaktionens råd i spalten *Förtroendevrå*n till en läsarinna vars äktenskap går mot sitt slut. Att kvinnan bör vara medveten om sina rättigheter och skyldigheter i ett äktenskap samt att de ekonomiska förhållandena ska inkludera kvinnan är en självklarhet. Uppfattningen om äktenskapets renhet och fullkomlighet visar dock att när ett äktenskap har ingåtts bör det inte under några som helst omständigheter upphävas. Läsarinns man har erkänt sin otrohet med en annan kvinna med mycket ånger och vill rädda äktenskapet, dock vill läsarinna ha skilsmässa men det är inget alternativ av ekonomiska skäl och ålder som inte utgör en möjlighet till ett arbete.⁸⁶ Läsarinna rekommenderas av redaktionen att avstå från en skilsmässa och istället vara en uppmuntrade hustru med tillfredställelse över mannens entusiasm att rädda äktenskapet.⁸⁷

Gällande äktenskapets upplösande skriver en annan hemmafru i spalten *Mitt problem* om makens ständiga missnöje trots att hon uppfyller en hemmafrus plikter.⁸⁸ Det är inga ekonomiska bakomliggande orsaker, menar hemmafrun, där hon får pengar men maken ställer krav att hon ska köpa billigt medan hon endast handlar kvalitetsvaror.⁸⁹ Maken för på tal skilsmässa väldigt ofta men drar sig undan när diskussion kring skilsmässa uppstår.⁹⁰ Redaktionen responderar med ett påpekande att många äktenskap blir händelsefattiga och

---

⁸⁴ Damernas värld 1952 nr.15, s.60

⁸⁵ Damernas värld 1952 nr.11, s.4

⁸⁶ Damernas värld 1952 nr.1, s.3

⁸⁷ Damernas värld 1952 nr.1, s.3

⁸⁸ Damernas värld 1954 nr.5, s.3

⁸⁹ Damernas värld 1954 nr.5, s.4

⁹⁰ Damernas värld 1954 nr.5, s.4

därmed utvecklas inte samt råder läsarinna att skaffa barn för att äktenskapet ska bli händelserik.⁹¹ Det genomgående budskapet är att kvinnans plikt inte är att upplösa äktenskapet utan sammanföra familjen, det är framför allt denna roll hon har tilldelats av samhället.

År 1953 träder fram en ny debattavdelning i *Damernas värld* kallad *Vad tycker ni?*, där sakkunniga personer uttalar sig i anslutning till olika frågeställningar som tidningen belyser. I denna debattavdelning riktas ljuset mot äktenskap i *Hellre ett misslyckat äktenskap – än inget äktenskap alls?*, där ingående i ett äktenskap på grund av rädsla av ensamhet problematiseras.⁹² Följande frågor framläggs av reduktionen: ”Det finns mycket illusioner kring äktenskapet – men finns det kanske lika mycket kring ensamheten? Är det så förkastligt, när allt kommer omkring, att kompromissa med de egna idealen om livspartnern?”⁹³ Specialister på området bestående av författare, läkare och journalister formulerar olika uppfattningar men samtliga legitimerar äktenskapet genom dess väckelse av samhörighet och gemenskap inom individen.⁹⁴

Författaren Arvid Brenner anmärker att ”även i ett fritt samhälle lever vi ju tämligen ofritt. Vi fogar oss lydigt efter det kulturmönster vi är inplacerade i”.⁹⁵ ”Inte går det att ersätta äktenskapets gemenskap på gott och ont med studiecirkel, teaterbesök och varjehanda »intressen»!”⁹⁶, anser Brenner. Därför bör äktenskap vara en självklarhet för varje individ där en stark vilja att betala vilket pris som helst för giftermål styr med syftet att eliminera ensamheten.⁹⁷ Budskapet att äktenskapet är något oersättligt, i synnerhet inte genom intressen som kvinnor har, påvisar ett traditionellt tänkande där kvinnans uppgift är att ingå i ett äktenskap och genom äktenskapet ta an sig sin kvinnliga roll, nämligen att bli en husmor. Att ställa äktenskap och intressen såsom studiecirkel eller teaterbesök i kontrast till varandra har som sitt syfte att betona äktenskapets misslyckande som en följd av kvinnans förväntningar att fortsätta med sina intressen även då hon ingår äktenskapet med en man, något som inte har sin plats inom ett äktenskap.

Läkaren Inge von Hofsten menar att samhörighet och gemenskap är underskattade samt att händelselösheten i äktenskapet kan ersättas med barn och arbete.⁹⁸ ”Och ett arbete kan – visserligen som sekunda utfyllnad – ge livet det innehåll och den trivsel

---

⁹¹ *Damernas värld* 1954 nr.5, s.4

⁹² *Damernas värld* 1953 nr.20, s.43

⁹³ *Damernas värld* 1953 nr.20, s.43

⁹⁴ *Damernas värld* 1953 nr.20, s.43-44

⁹⁵ *Damernas värld* 1953 nr.20, s.44

⁹⁶ *Damernas värld* 1953 nr.20, s.44

⁹⁷ *Damernas värld* 1953 nr.20, s.44

⁹⁸ *Damernas värld* 1953 nr.20, s.44

man behöver för att göra sig kvitt verklighetsfrämmande och uppskrivade föreställningar om den lycka man kunde ha fått under andra förhållanden”.⁹⁹ Att avstå från ett äktenskap accepteras inte som ett alternativt livsval, ty sådan ensamhet som äktenskapet frambringar kan elimineras. En omväxling för en kvinna kan vara att bli yrkesverksam som en kompensation för de förväntningar som äktenskapet inte motsvarar. Denna ståndpunkt visar en större acceptans för yrkesarbete än avståndstagande från ett äktenskap, en attitydförändring som kommer till uttryck genom experternas uttalande. Dock hänvisas kvinnan till ett arbete utanför hemmet endast med syftet att rädda sitt äktenskap och få motivation i hemarbetet, hennes sanna uppgift i samhället.

8.4. Kvinnans intelligens och utbildning

Den kvinnliga intelligensen debatteras i en liten omfattning under 1950-talet, dock endast i konnotation till den manliga intelligensen med fokus på kvinnans förmåga att nå upp till mannens kunskap. Parallellt med denna diskussion, blir kvinnans utbildning ett centralt tema där husmodern uppmuntras till språkinläring och kvinnor informeras om vilka tillvägagångssätt som finns till önskad utbildning, framförallt yrkesorienterad sådan. Det är ingen tillfällighet att intelligens och utbildning blir uppmärksammade i tidningen, husmodern och hennes otillfredsställdhet som har diskuterats av läsarinna får ytterligare en lösning på sin situation, nämligen språkinläring samtidigt som kvinnor med ett intresse för utbildning blir vägleda.

I artikeln *Är mannen intelligentare än kvinnan?*, diskuteras vilka argument som används för att legitimera mannen genom hans större intelligens än kvinnans. Observationen på hjärnans storlek där mannens hjärna är större än kvinnans möter ett argument att intelligensen inte mäts med storlek och ”det är snarare kvaliteten som ger möjligheter till en intellektuell utveckling”.¹⁰⁰ Att mannen framställs som den intelligentare förklaras som följande:

Det argument som man brukar använda för att visa männens intellektuella överlägsenhet, är att hela vårt samhälle fullständigt domineras av manlig arbetskraft i överordnad ställning och att de flesta uppfinningar och upptäckter gjorts av män. Och det skall villigt erkännas att dominansen inom industri och vetenskap är stor.¹⁰¹

---

⁹⁹ Damernas värld 1953 nr.20, s.44

¹⁰⁰ Damernas värld 1954 nr.8, s.57

¹⁰¹ Damernas värld 1954 nr.8, s.57

Kvinnans underordnade ställning och hennes begränsade möjligheter på grund av hennes kön börjar problematiseras. Ett ifrågasättande av den manliga dominansen börjar göra sig gällande. Istället för att kvinnan får stimulans och erkännande från samhället är hon samhällets slav.¹⁰² Arbetsmässing befinner sig kvinnan i ett underläge med av samhället tilldelade uppgiften att föda barn och sträcka ut en hjälpande hand till sin make.¹⁰³ Kvinnan tilldelas inte möjlighet att ha en önskad sysselsättning eftersom manssamhället har omvandlat henne till antingen en husmor eller en docka.¹⁰⁴ Manssamhället strävar efter att eliminera kvinnan från arbetsmarkanden på grund av graviditeter och barnavård.¹⁰⁵ Nilssons påpekande av mäns opposition till kvinnors rätt till förvärvsarbete under 1920-talet¹⁰⁶ betonas även av redaktionen tre årtionden senare. Men införande av lagen där alla har samma rätt till arbete oberoende av kön och civilstånd resulterade inte i en ökning av gifta, förvärvsarbetande kvinnor på arbetsmarknaden¹⁰⁷, hävdar Nilsson. Ifrågasättandet av manssamhället i tidningen påvisar dock kvinnans medvetenhet om underordning i samhället och strävan efter självständighet.

Gällande den kvinnliga och manliga kunskapen skriver en läsarinna att hon har varit deltagande i politiska samtal men blivit av andra kvinnor uppmanad att avstå från sådana åsiktsutbyten.¹⁰⁸ Läsarinnan beskriver denna uppmaning som att ”tonen anger tydligt att vederbörande tycker att man försöker briljera med sina kunskaper... Man vill ju inte verka manlig, så därför behåller man sina politiska åsikter för sig själv i sällskap!”.¹⁰⁹ Uppfattningen om att politik är en manlig uppgift gör sig gällande i läsarinns berättelse, dock åskådliggör den även kvinnans förmåga att också vara politiskt engagerad. Samtidigt lyfts två olika kvinnogrupper fram, den normbrytande (politiskt intresserade) och den traditionella, vilket även visar en förändring där kvinnor inte är en homogen grupp.

I diskussionen kring kvinnan i hemmet har jag påvisat att den utmattade husmodern erbjuds olika lösningar som underlättar hemarbete. Ett annat alternativ som husmodern föreslås är språkinläring där hon får en variation och en händelserik vardag. I artikeln *Beslutsam husmor lär engelska på 1 ½ år* uppmuntras hemmafrun att lära sig engelska genom en illustration av en husmors vardag som följande:

---

¹⁰² Damernas värld 1954 nr.8, s.64

¹⁰³ Damernas värld 1954 nr.8, s.64

¹⁰⁴ Damernas värld 1954 nr.8, s.64

¹⁰⁵ Damernas värld 1954 nr.8, s.64

¹⁰⁶ Nilsson 1996, s.12

¹⁰⁷ Nilsson 1996,s.12

¹⁰⁸ Damernas värld 1952 nr.2, s.33

¹⁰⁹ Damernas värld 1952 nr.2, s.33

Hennes man gick mer och mer upp i sina egna intressen och sitt arbete. Men hennes värld hade inte blivit större. Den hade varit ungefär densamma i de 12 år hon varit husmor och mor. Men, hon var en kvinna med framåtanda. Hennes stillastående blev mer och mer ohållbart för henne och det var i ett oemotståndligt behov av att få sin horisont vidgad, som hon greps av den äregiriga önskan att lära sig engelska.¹¹⁰

Husmoderns otillfredsställdhet beror inte endast på det tidskrävande hemarbetet utan även hennes enformiga liv. En lösning för husmodern är att utvidga sina vyer, att bli något annat än endast en husmor eller att sysselsätta sig med något annat förutom hemarbetet. ”För 1 ¼ år sedan kunde hon inte drömma om att språkkunskaper betydde så mycket, som de verkligen gör. Vidgad syn, förnyad glädje över tillvaron, självtillit och säkerhet i samvaron med andra människor”.¹¹¹ Att husmodern uppmuntras till sådana beslut visar en samhällsförändring där kvinnan blir tilldelad andra möjligheter förutom att vara husmor och mor. Det råder en uppfattning om att tillfredsställelse inte uppstår ur hemarbete som en påtvingad uppgift på kvinnan, utan snarare ur egenfattade beslut över att åstadkomma någonting.

Läsarinnornas funderingar kring utbildning och yrke träder fram i *Förtroendevrån* där de hänvisas till ungdomsförmedlingen eller arbetsförmedlingen för mer information.¹¹² En vävningsintresserad läsarinna som vill gå en vävkurs rekommenderas att vända sig till Malmöhus läns hemslöjdsförening samt arbetsförmedlingen.¹¹³ Yrkesintresse visas hos en ung läsarinna som vill bli mannekäng och söker information om utbildningslängd samt utbildningskostnad.¹¹⁴ Redaktionen ger en utförlig beskrivning av de krav som ska uppfyllas för yrket såsom en bra fysik, en vacker kroppsform, välvårdade ben och fötter, en utmärkande personlighet samt en modeintresserad person med starkt tålamod.¹¹⁵ Läsarinnan varnas även för en kortvarig karriär som mannekäng och uppmuntras för vidareutbildning inom branschen eller något annat lämpligt kvinnoyrke.¹¹⁶ Resonerande tankar kring utbildning

är märkbara hos en läsarinna som vill blir stewardess, och informeras av redaktionen att ett sådant yrke kräver grundlig utbildning.¹¹⁷ En flygvärdinneintresserad läsarinna blir upplyst om att ett sådant yrke ställer krav på goda språkkunskaper, utbildning och praktik.¹¹⁸ Spalten

---

¹¹⁰ Damernas värld 1952 nr.1, s.37

¹¹¹ Damernas värld 1952 nr.1, s.37

¹¹² Damernas värld 1953 nr.16, s.3-4

¹¹³ Damernas värld 1953 nr.18, s.3-4

¹¹⁴ Damernas värld 1953 nr.21, s.3

¹¹⁵ Damernas värld 1953 nr.21, s.3-4

¹¹⁶ Damernas värld 1953 nr.21, s.4

¹¹⁷ Damernas värld 1953 nr.22, s.3

¹¹⁸ Damernas värld 1953 nr.23, s.3

Mitt problem i nummer 14 år 1954 tillägnas endast yrkesproblem där läsarinna är intresserade av yrken som flygvärdinna, marinlotta, olika modeyrken, veterinär, sjuksköterska samt hårfrisörska och får upplysning av redaktionen om vilken utbildning som krävs för respektive yrken.¹¹⁹ Läsarinna intresse för utbildning visar en motivation till att sysselsätta sig med något annat förutom hemarbete. Att kvinnan ska bli en husmor är inte längre det enda alternativet, dock är det uppenbart att uppdelningen mellan kvinnliga och manliga yrken är stark.

Kvinnans underordnade ställning i samhället sätts under debatt där kvinnans svårigheter diskuteras och löses. Karlsson påpekar att 1950-talet var en period där socialpolitiken delades i två grenar med syftet att handskas med kvinnoproblem.¹²⁰ Dessa problem framträder även i *Damernas värld* där redaktionen fungerar som problemhanterare. Huruvida den socialpolitiska delningen har möjliggjort för redaktionen att yttra kvinnoproblemen offentligt, eller om det är redaktionens anmärkning av dessa som har påverkat den socialpolitiska reformen, är omöjligt att fastställa. Troligtvis är det så att båda dessa har samverkat med varandra i det särskilda framhävandet av kvinnoproblemen.

8.5. Den iakttagbara rivaliteten: hemmafru mot yrkeskvinna

Den hemarbetande och yrkesverksamma kvinnan åskådliggörs under 1950-talets första hälft där både hyllningar och kritik tilldelas de respektive kvinnogrupperna. Äktenskap och kvinnans sysselsättning visar sig ännu en gång där den lämpliga hustrun framställs ur mannens synpunkt. Det uppstår även en diskussion mellan hemmafrun och yrkeskvinna där en viss fientlighet är märkbar.

I intervjun med malmögymnasisterna summerad i artikeln *Föräldrarna förkväver vår romantik* uttrycker gymnasisterna ett avstånd från yrkeskvinnor.¹²¹ Kvinnans uppgift är att hushållsarbete och förvärvsarbete i ett äktenskap är oacceptabelt.¹²² Hushållsekonomin är mannens börda som inte bör ingå ett äktenskap om han inte kan försörja sin familj.¹²³ Yrkeskvinnor bör inte klassas som kvinnor, enligt gymnasisterna.¹²⁴ Redaktionen låter inte dessa åsikter passera okritiskt och uttrycker följande inställning:

Kravet att den blivande hustrun ska vara endast maka och moder framfördes med ett sådant eftertryck och så utan alla modifikation, att man måste fråga sig

---

¹¹⁹ *Damernas värld* 1954 nr. 14, s.3,4,6

¹²⁰ Karlsson 1996, s.229

¹²¹ *Damernas värld* 1954 nr.14, s.30

¹²² *Damernas värld* 1954 nr.14, s.30

¹²³ *Damernas värld* 1954 nr.14, s.30

¹²⁴ *Damernas värld* 1954 nr.14, s.30

om herrar gymnasister alldeles på egen hand har kommit fram till den uppfattningen eller om det möjligen kan ligga en stark mamma-påverkan bakom.¹²⁵

Redaktionens respons på gymnasisternas uppfattning om kvinnans roll tyder på en förändring där en kvinnas möjligheter sträcker sig längre än endast till hemarbete. Att kvinnan endast ska vara husmor och moder accepteras inte, i synnerhet inte om mannen sätter sådana krav. Det är upp till kvinnan att välja vilken väg hon vill gå. Med syftet att hylla den yrkesarbetande kvinnan uttrycker en make sitt missnöje över misstron som yrkeskvinnan utsätts för istället för uppskattning och hävdar att kvinnans effektivitet på arbetsplatsen inte är mindre än mannens.¹²⁶

I artikeln *Är ni flickan som han gifte sig med?* betonas att mannens val av hustru grundar sig på hennes egenskaper, och därefter presenteras åtta män och åtta kvinnor med en analys av vilka män som skulle gifta en viss typ av en kvinna.¹²⁷ Den kvinnliga typen som presenteras är den barnsliga som ständigt byter jobb, den vackra, den blyga som utför sitt arbete bra och har gott sinne för ekonomi, den intelligenta och utbildade, den hemarbetande, den moderliga, den pojkaktiga samt den yrkesverksamma.¹²⁸ Det väsentliga i denna analys av ett äktenskapsingående är att det belyser olika kvinnoegenskaper samt olika kvinnoroller. Kvinnogruppen utgörs inte endast av den hemarbetande och moderliga kvinnan. I artikeln *Gift er inte för ung* intervjuas Gregory Peck med följande synpunkt på kvinnans sysselsättning: ”Det beror på kvinnan. De mest stimulerande kvinnorna är naturligtvis de som trivs med det de gör. Är de intresserade av yrkeskarriär skall de förstås ha ett yrke men trivs de med att sköta sina hem är det allra bäst”.¹²⁹ Ur Pecks synpunkt är det kvinnas val som avgör vad hon sysselsätter sig med där hon har två alternativ: att vara hemmafru eller yrkeskvinna.

Att kvinnogruppen utgörs av både hemmafruar och yrkeskvinnor är iakttagbart i avdelningen *DV-diskussion* som under 1950-talets första hälft kallades *Läsarinnornas egen sida*. I debatten kring matinköp och betalningssätt uppstår en rivalitet mellan den yrkesarbetande och den hemarbetande där de respektive försvarar sin ställning. ”Låt den yrkesarbetande slippa använda arbetsdagens sista timme till att köa i butiker”¹³⁰ är argumentet som väcker debatten där en yrkesarbetande läsarinna protesterar mot kontantbetalning och föreslår en månadsbetalning i samtliga butiker med syftet att slippa köa efter en lång

---

¹²⁵ Damernas värld 1954 nr.14, s.30

¹²⁶ Damernas värld 1952 nr.25, s.36

¹²⁷ Damernas värld 1952 nr.4, s.18

¹²⁸ Damernas värld 1952 nr.4, s.18

¹²⁹ Damernas värld 1953 nr.7, s.26

¹³⁰ Damernas värld 1953 nr.8, s.8

arbetsdag.¹³¹ Läsarinnan framför kritik mot hemmafruarnas livsmedelsinköp mellan klockan 5 och 6, vilket bildar större köer och försvårar inköp för den yrkesarbetande gruppen.¹³² En annan yrkesarbetande instämmer med denna kritik och uppmuntrar andra yrkesarbetande att protestera mot kontantinköp för att få butikerna att tillåta inköp på månadsbok.¹³³ En läsarinna med okänd sysselsättning uttrycker ett missnöje mot butikernas nekande till annan betalning förutom kontantbetalning, en förändring som skulle skapa gynnsammare förutsättningar för den yrkesarbetande kvinnan.¹³⁴

Yrkesarbetande kvinnans strävan efter eliminering av kontantbetalning passerar inte obemärkt bland husmödrarna där ett motstånd väcks hos denna kvinnogrupp. ”Hemmafruarna talar varmt för kontanthandeln – yrkeskvinnorna är inte fullt så entusiastiska”¹³⁵, konstaterar redaktionen. Kontantbetalning bör behållas för att barnen ska lära sig att avstå från kredithandlande och inse pengavärdet,¹³⁶ anser en hemmafru. Yrkeskvinnan rekommenderas göra en förskottsinsbetalning för en månad istället för kredithandel av en hemmafru.¹³⁷ Samtidigt hånas yrkeskvinnan med en fråga om huruvida det möjligtvis är mer önskvärt att betala månadshandel av livsmedel med kommande månadslön.¹³⁸ Därmed framställs yrkeskvinnan som krävande där allt ska anpassas enligt hennes arbetsschema, vilket hemmafrun uppenbarligen sätter sig emot.

Meningsskiljaktigheter mellan den yrkesarbetande samt den hemarbetande gruppen har inte sina rötter i kontantbetalningen utan snarare i de olika behov som har bildats hos den respektive gruppen. Waldemarson hävdar att Husmödrarnas organisationer under 1950-talet kämpande för en förbättring för hemarbetande kvinnor där en perfekt husmor idealiserades medan kvinnorrådet ville skapa gynnsammare förutsättningar för förvärvsarbetande kvinnor.¹³⁹ Rivaliteten mellan yrkeskvinnan och hemmafrun uppstår ur samma oenighet där yrkeskvinnan strävar efter en samhällsförändring på grund av att yrkeskvinnogruppen blir större och har andra behov, medan den hemarbetande kvinnan kämpar för att behålla det traditionella samhället som tillfredsställer hennes behov.

---

¹³¹ Damernas värld 1953 nr.8, s.8

¹³² Damernas värld 1953 nr.8, s.8

¹³³ Damernas värld 1953 nr.13, s.6

¹³⁴ Damernas värld 1953 nr.13, s.15

¹³⁵ Damernas värld 1953 nr.13, s.6

¹³⁶ Damernas värld 1953 nr.13, s.6

¹³⁷ Damernas värld 1953 nr.14, s.42

¹³⁸ Damernas värld 1953 nr.14, s.42

¹³⁹ Waldemarson 1999, s.95-98

8.6. Förskjutning av kvinnorollen – yrkeskompetensens betydelse

1950-talets första hälft karakteriserar en rollförskjutning där kvinnan alltmer uppmuntras till att ha ett yrke. I de läsarbaserade spalterna såsom *Förtroendevrån* samt *Läsarinnornas egen sida/Mitt problem* uttalar sig läsarinna om sina problem och blir av redaktionen vägleda till att skaffa sig ett yrke eller avrådda att vara yrkesverksamma. Yrkeskvinnan hyllas och idealiseras mer än husmodern där hemarbete ärekränks inte men prisas inte heller.

En läsarinna som är hemmaboende med relationsproblem där ett intimt förhållande har ingåtts, ett kärleksförhållande som nått sitt slut, söker hjälp för hur hon ska gå vidare med sitt liv.¹⁴⁰ Redaktionen responderar med ett påstående att läsarinna inte skulle befinna sig i samma situation om hon hade haft ett yrke.¹⁴¹ ”När man är hela tjugofem år fyllda, är det minsann bråttom att man försöker bli en *människa*, först en självständig, duktig människa som kan reda sig *själv* i livet, istället för att vara helt beroende av en karl”,¹⁴² menar redaktion. Rådet att skaffa sig ett yrke för självförsörjning och självständighet istället för jakt på kärleksrelationer ges till en läsarinna som har blivit avvisad från en kille.¹⁴³ Yrkesarbete är ett sätt för kvinnan att nå sin självständighet vilket är anledningen till att kvinnan uppmuntras till en yrkessysselsättning snarare än hemarbete.

En änka som offrade sitt yrke för sin nuvarande fästman känner sig kränkt på grund av att hon inte får någon ekonomisk hjälp av honom.¹⁴⁴ Änkan informeras om att det är ett typiskt fall som förekommer trots den upplysta tiden människan lever i.¹⁴⁵ Hembiträdesbrist leder till männens utnyttjande av kvinnor och deras hemarbete som gratistjänst,¹⁴⁶ hävdar redaktionen. ”Sol och vår kallar man såna här ömkliga historier som visar kvinnornas osjälvständiga velighet och flathet och männens fräckhet”.¹⁴⁷ Självständighet uppnås inte genom hemarbete, betydelsen av yrkesarbete är stor och leder till ett ekonomiskt oberoende. Kvinnan råds inte att uppge hemarbete men betraktas osjälvständig om hon ger upp sitt yrke för att tillfredsställa mannens behov och önsknings. Rollförskjutningen gör sig märkbar i redaktionens sätt att reagera där kvinnan möter en kritisk inställning om hon endast väljer att vara hemarbetande.

---

¹⁴⁰ Damernas värld 1952 nr.6, s.3, 5

¹⁴¹ Damernas värld 1952 nr.6, s.5

¹⁴² Damernas värld 1952 nr.6, s.5

¹⁴³ Damernas värld 1953 nr.12, s.4

¹⁴⁴ Damernas värld 1952 nr.23, s.3-4

¹⁴⁵ Damernas värld 1952 nr.23, s.4

¹⁴⁶ Damernas värld 1952 nr.23, s.4

¹⁴⁷ Damernas värld 1952 nr.23, s.4

En giftermålsosäkerhetsdrabbad läsarinna avråddes från äktenskapsingående och frågas om hon är en kvinna utan ett yrke som är beroende av en man gällande försörjning.¹⁴⁸ Läsarinnan möter ett ifrågasättande från redaktionen och till viss del hånas för sina funderingar att ingå ett äktenskap trots hennes osäkerhet. ”Men utbilda er först och främst för ett yrke, och laga att ni blir självständig och självförsörjande människa som kan existera också utan att bli något slags klängväxt på en man”,¹⁴⁹ uppmanar redaktionen. Det sker en förändring i synen på kvinnas äktenskapliga plikter där hennes existens inte endast är till för att bli gift med en man och bli en husmor för mannens, familjens och samhällets bästa. Hirdmans konstaterande att 1950-talets välfärdspolitik strävar efter att erkänna hemarbete som ett yrke för att kvinnans känsla av underordning i samhället inte ska växa¹⁵⁰, är inte märkbar i *Damernas värld*. Om fallet så vore skulle kvinnan uppmuntras till hemarbete, istället till självständighet och ekonomiskt oberoende där yrke sätts framför äktenskapliga förpliktelser.

Yrkesarbete legitimeras genom anslutningen till självständighet där ett yrke värderas högst och bör inte överges för något annat. En kvinnlig sekreterare berättar om sin otillfredsställelse och tomhet trots sitt arbete och redogör för sina funderingar kring giftermål där hon skulle bli en husmor med en händelsefattig vardag.¹⁵¹ Läsarinnans tomhetskänslor behöver inte ha någon koppling till yrket utan är snarare symptom som kvinnor med längtan till barn och familj drabbas av,¹⁵² konstaterar redaktionen. Sådana symptom kan orsaka en försumning av utbildning och yrke, enligt redaktionen, men läsarinnan uppmanas att fatta ett eget beslut.¹⁵³

9. Kvinnan som aktör under 1960-talets första hälft - striden för jämställdhet på gott och ont?

Rivaliteten mellan den hemarbetande och yrkesarbetande kvinnan sätter sin prägel på 1960-talets första hälft också där de respektive grupperna kämpar för en maktställning.

Yrkeskvinnan befinner sig dock i en överordnad position medan husmodern försummas av både sitt eget kön och samhället. Husmoderns förlorade dominans leder till att yrkeskvinnan övergår från yrkesrättstrid till jämställdhetsstrid.

---

¹⁴⁸ Damernas värld 1953 nr.12, s.4

¹⁴⁹ Damernas värld 1953 nr.12, s.4

¹⁵⁰ Hirdman 2000, s.203,205

¹⁵¹ Damernas värld 1954 nr.1, s.7

¹⁵² Damernas värld 1954 nr.1, s.8

¹⁵³ Damernas värld 1954 nr.1, s.8

9.1. Rivalitetens fortsättning: hemmafru kontra yrkeskvinna

Maktkampen mellan den yrkesverksamma och den hemarbetande kvinnan är iakttagbar även under 1960-talets första hälft. Konflikten etablerande har sina rötter i de skilda kraven som respektive kvinnogrupperna ställer där tidpunkten för inköp av livsmedel som växte under 1950-talets första hälft fortfarande uppmärksammas. Hemmafrun försvarar sin traditionella roll medan den yrkesarbetande kvinnan strävar efter en samhällsförändring och ställer krav på hemmafrun.

Problematiken kring livsmedelsinköp återupptas av en hemmafru som kritiserar den yrkesverksamma kvinnans inställning till hemmafruns närvaro i livsmedelsbutikerna efter klockan 16.00. Läsarinnan upplyser yrkeskvinnan att livsmedelsinköp under den nämnda tidpunkten kan ha giltiga skäl där sjuka barn inte kan lämnas ensamma hemma förrän makens arbetsdag är slut.¹⁵⁴ Vidare betonar läsarinnan att även den hemarbetande kvinnan har sin inköpslista för att underlätta sin handel och spara tid.¹⁵⁵ Ett annat krav som ställs på hemmafrun av den yrkesarbetande kvinnan är att hon som medsyster ska tilldela sin uppmärksamhet till barnet vid frånvaro av den förvärvsarbetande mamman.¹⁵⁶ Det är inte endast oenighet som råder mellan den yrkesarbetande och hemarbetande kvinnan. Att yrkeskvinnan anser att det är en självklarhet att hemmafrun ska utträta privata tjänster för yrkeskvinnan visar en nedvärdering av hemarbete, ett tidigare ideal som nonchaleras.

Rivaliteten mellan hemmafrun och yrkeskvinnan lyfts fram av en läsarinna som efter femårstid har återvänt från utlandet. Läsarinnan påpekar följande förändring:

Många förändringar har skett, särskilt i kvinnans värld. Vad som särskilt förvånat mig vid läsning av veckopressen är det veritabla krig, som tycks råda mellan förvärvsarbetande fruar och hemmafruar. Överallt läser man insändare från kvinnor som arbetar utanför hemmet, vilka argt försvarar in ställning och inställning, och som något överlägset vänder sig mot hemmafruarna. Dessa i sin tur, som ofta kallar sig »bara hemmafruar», känner sig ofta underlägsna och på defensiven och nästan ber om ursäkt för sin existens.¹⁵⁷

Läsarinnans inlägg bekräftar att det råder en pågående maktkamp mellan yrkeskvinnan och hemmakvinnan. Samtidigt blir rollförskjutningen uppenbar där yrkeskvinnan är idealet medan hemmafrun har förlorat sin makt i samhället och utsätts för nedvärderingar i stället.

Dilemmat kring kvinnans val av att vara hemmafru eller yrkeskvinna betonas i artikeln *Gunnar och kvinnosaksfrågan* där en mamma känner sig splittrad eftersom hennes

---

¹⁵⁴ Damernas värld 1960 nr.8, s.61

¹⁵⁵ Damernas värld 1960 nr.8, s.61

¹⁵⁶ Damernas värld 1960 nr.10, s.3

¹⁵⁷ Damernas värld 1960 nr.14-15, s.119

arbete leder till att hon försummar sina egna barn.¹⁵⁸ Mammans ständiga frånvaro har lett till att hon har slutat jobba för att vara med sina barn men på grund av ekonomin blir hon tvungen att återigen ha ett yrke.¹⁵⁹ Mamman präglas av skuld känslor inför valet att vara en frånvarande mamma och bli en yrkeskvinna:

Jag vill inte börja arbeta igen – och jag vill börja arbeta. Jag vill vara med mina barn och jag vill få utlopp för min skaparlust. Idéer har dämts upp inne i mig, och jag känner en pyrande otålighet över att jag inte får pröva dem. Men jag vill inte se Gunnars ögon bli ängsliga och besvikna – jag vill inte bli jäktad och sömnlös av splittringen inne i mig. Jag vill och jag vill inte. – Jag är den moderna kvinnans fiasko. O, snälla kvinnosakens pionjärer, ni menade väl och ni uträttade ett storverk, men hade ni träffat Gunnar, hade ni inte varit så säkra på er mission!¹⁶⁰

Den splittrade mammans berättelse understryker kvinnans svårighet kring valet av hemarbete eller yrkesarbete. Betoningen på sig själv som fiasko och hänvisningen till kvinnopionjärer visar en skuld känsla över resoneringen att förbli en husmor. Detta i sin tur åskådliggör en förändring av kvinnans situation i samhället där den yrkesarbetande kvinnan idealiseras medan husmodern värderas negativt där ett avståndstagande från hemarbete strikt bör införas.

Nedvärderingen av husmodern visar sig i en läsarinns anmärkning gällande statens uppskattning av hemarbete av ett värde på 8000 kronor samt hemmafruns exkludering från den obligatoriska ATP-pensionen och sjukförsäkringen.¹⁶¹ Läsarinnan poängterar att ”detta bara visar hur mycket de; statsmakterna, anser en hemmafrus arbete vara värt(!) genom att inte ge hemmafrun samma trygghet som sin förvärvsarbetande medsyster. Detta, att sakna trygghet, gör att allt fler hemmafruar söker sig till förvärvsarbete.”¹⁶² Denna anmärkning visar att staten, till skillnad från folkhemmets period, inte ger samma stöd till hemmafrun.

Bristen på samhällsstöd till den hemarbetande kvinnan väcker ett politiskt motstånd, ett motstånd som vill värna om husmodern. Under 1960-talets första hälft uppkommer en ny avdelning kallad *Händelser, människor och debatt – det angår oss* där bland annat Nancy Eriksson framträder som politikern som stödjer den hemarbetande kvinnan. Husmodern hedras som samhällets viktigaste pelare, en kvinna som inte endast värnar om sin familj utan även alla samhällets barn som lever i en svår omgivning.¹⁶³ Uppfinningar och investeringar har gjorts tack vare hemmafrun där människans

---

¹⁵⁸ Damernas värld 1960 nr.14-15, s.6,12,13

¹⁵⁹ Damernas värld 1960 nr.14-15, s.6,12,13

¹⁶⁰ Damernas värld 1960 nr.14-15, s.13

¹⁶¹ Damernas värld 1961 nr.2, s.50

¹⁶² Damernas värld 1961 nr.2, s.50

¹⁶³ Damernas värld 1964 nr.11, s.8

levnadsstandard hade varit annorlunda utan hemmafruns hjälpande hand.¹⁶⁴ För att hemmafrun inte ska undervärderas föreslår Nancy Eriksson att det ska vara ekonomiskt jämställdhet mellan den hemarbetande och yrkesarbetande kvinnan samt att arbetslöshetsskydd ska innefatta både hemmafrun och yrkeskvinnan.¹⁶⁵

9.2. Yrkeskvinnans normförvirring – en känsla av ofullkomlighet

Den idealiserade yrkeskvinnan präglas av ett ifrågasättande av yrkesarbete där hennes funderingar handlar om huruvida yrket har lett till en ökning eller en minskning av kvinnans makt i samhället. Yrkeskvinnans situation börjar även problematiseras där svårigheter med att skötta ett yrke lyfts fram. Trots idealiseringen av yrkeskvinnan framställs hon som en verklig person med olika utmaningar och svårigheter i sitt yrke. Dessa bidrar till en förvirring för kvinnan om vad hennes samhällsplikt bör vara, att hemarbeta eller yrkesarbeta.

Normförvirringen kring att vara yrkeskvinna eller hemmafru lyfts fram i en läsarinns beskrivning av en diskussion på en middag kring konsekvenser för kvinnan orsakade av normbrytningen.¹⁶⁶ Läsarinnan präglas av följande tankar kring kvinnans position i samhället:

Jag menade bara, att genom att tro, att hennes lycka låg i att få mannens yrken och mannens karriärmöjligheter, så släppte hon sin egentliga bestämmelse och kunde inte bevaka sina rättigheter på hemmaplanet. I stället blev hon splittrad och olycklig och neurotisk. Hon försöker fylla två personer – två köns åligganden. Men det är inte mannens kollega hon ska – eller ens vill – vara. Utan hans komplement – hans andra hälft. Däri ligger hennes styrka, att hon har en begåvning och kvaliteter som mannen saknar och inte kan leva utan.¹⁶⁷

Den uttryckta tveksamheten över kvinnas förbättrade situation i och med införandet av samma möjligheter som för mannen visar ett ifrågasättande av vad kvinnan är lämpad för samt kvinnans förvirring över var hennes plats i det förändrade samhället är. Tankegången kring hemarbetet som den sanna tryggheten där kvinnans egentliga makt finns åskådliggör problemkomplexet kring kvinnas beslut av att vara en yrkesverksam eller hemarbetande samhällsmedborgare. Även redaktionen upplyser läsekretsen om kvinnans lyckade kamp för att komma in i den offentliga sfären där kvinnan trots allt möter svårigheter med att handskas

---

¹⁶⁴ Damernas värld 1964 nr.11, s.8-9

¹⁶⁵ Damernas värld 1964 nr.11, s.89

¹⁶⁶ Damernas värld 1961 nr.7, s.4

¹⁶⁷ Damernas värld 1961 nr.7, s.4

med olika situationer i arbetslivet och därefter tilldelas läsarinna olika direktiv för att inkluderas i arbetslaget.¹⁶⁸

I avdelningen *Vi och vårt jobb* grundat 1963 understryker redaktionen arbetets negativa inverkan på familjelivet. Arbetet anses inte förena familjen utan snarare splittra den på grund av de nya skapade kontakterna på arbetsplatsen som allt mer ersätter familjen. Kvinnorna på arbetsplatsen orsakar en växande svartsjuka och osäkerhet hos den hemarbetande kvinnan vars mans umgängen utgörs av andra yrkeskvinnor.¹⁶⁹ Flörtande mellan manliga och kvinnliga arbetskamrater beror på bristen av stimulans och intresse för arbetet.¹⁷⁰ Kvinnan i den offentliga sfären är inte den enda lidande aktören utan framställs även som förstörare av samhällsordningen.

9.3. Jämställdhetsstriden

Striden för jämställdheten mellan mannen och kvinnan präglar den största delen av 1960-talets första hälft. Konflikten mellan olika kvinnogrupper gör sig fortfarande synlig men undanskymd av jämställdhetens olika ansikten. Likvärdigheten är pelaren i jämställdhetsdebatten, i både samhället och hemmet, dock kritiserar kvinnans jämställdhetskamp på grund av dess dubbelmoral.

9.3.1. Köns likvärdighet i samhället

Kampen för likvärdigheten mellan könen är en följd av mannens och kvinnans olika förutsättningar i den offentliga sfären. Köns kompetens problematiseras där löneskillnader uppmärksammas. Kvinnans självständighet betonas som en nödvändig faktor för jämställdhetens åstadkommande i det mansdominerade samhället.

Kvinnans ekonomiska oberoende gentemot mannen är en av de viktigaste förutsättningarna för jämställdhet. Anne Marie Edéus uttrycker följande argument i *Det angår oss – händelser, människor och debatter*:

Enligt min mening måste äktenskapets möjligheter som försörjningsinrättning helt utplånas... En förutsättning för jämställdhet mellan könen är att kvinnorna blir helt ekonomiskt och socialt oberoende av männen... Fullt arbetsföra kvinnor skall inte kunna bli försörjda i och med äktenskapet, och fullt arbetsföra män skall inte heller kunna hålla sig med oavlönad, nitisk och oegennyttig hushållerska.¹⁷¹

---

¹⁶⁸ Damernas värld 1961 nr.11, s.99-100

¹⁶⁹ Damernas värld 1963 nr.4, s.14,57

¹⁷⁰ Damernas värld 1963 nr.13, s.21,76

¹⁷¹ Damernas värld 1961 nr.12, s.18

Ekonomiskt oberoende innefattar en förändring av äktenskapsingående där jämställdheten framförallt bör finnas innanför hemsfären. De respektive könen utnyttjande av varandra i form av försörjning och kostnadsfritt hemarbete bör med all nödvändighet elimineras. Denna eliminering kan utföras endast om könsrollerna upphör där både mannen och kvinnan tilldelas förutsättningar att bli självständiga och oberoende av varandra.

Samhällets inställning till kvinnans åstadkommande problematiseras och kopplas till kön som avgör kvinnans och mannens kompetens. En varning för samhällets förvåning av kvinnans framgång ges:

Det finns en sorts aktivitet i kvinnosaken som är rent livsfarlig – för kvinnorna. Den går ut på häftiga stötar i segerbasunen så snart *en kvinna* gör en insats, lyckas åstadkomma någonting. Om en man hade gjort samma sak hade ingen människa observerat den – men nu var det *en kvinna* – hurra! Till så billigt pris får man nog ingen jämlikhet. Systemet värdering av en prestation efter kön är lika galet och för kvinnorna förödmjukande som systemet lön efter kön.¹⁷²

I avdelningen *Kära DV* understryker en läsarinna svårigheten för kvinnan att inneha chefsposter där det kvinnliga könet underminerar möjligheten till en högre post i manssamhället.¹⁷³ Kvinnans rätt till samma arbete och förutsättningar lyfts fram av redaktionen i *Det angår oss – händelser, människor och debatt* där ett beviljande uttrycks för borttagning av kvinnliga ordningspoliser på grund av deras olämplighet för det hårda och riskfyllda arbetet.¹⁷⁴ Redaktionen påstår att kvinnans förutsättningar inte är tillräckliga för ett sådant jobb, istället bör kvinnliga poliser vara kontaktlänken mellan polisen, hem, ungdomar osv.¹⁷⁵ En individ oberoende av sitt kön ska ha rätt till det arbete som önskas där hinder i arbete inte ska utesluta individen utan skapa förutsättningar där dessa hinder elimineras.

En annan aspekt, utöver individens rätt till arbete, är rätten till lika lön oberoende av könet. I *Det angår oss – händelser, människor och debatt* förlöjligas följande argument: ”Ett kärt manligt argument mot lika lön åt kvinnorna i industrin är att kvinnorna kostar arbetsgivarna så mycket mer än männen. Den kvinnliga arbetskraften behöver t.ex. särskilda uppsättare, alltså män som monterar upp och förbereder jobben.”¹⁷⁶ Som gensvar på argumentet skriver redaktionen ”Alltså mina herrar och damer löneförhandlare: Vi kan om vi vill – och vi får.”¹⁷⁷ Tänkandet kring könets likställdhet som enligt Hirdman är representativt

---

¹⁷² Damernas värld 1962 nr.6, s.7

¹⁷³ Damernas värld 1960 nr.2, s.3

¹⁷⁴ Damernas värld 1961 nr.2, s.5

¹⁷⁵ Damernas värld 1961 nr.2, s.5

¹⁷⁶ Damernas värld 1961 nr.6, s.4

¹⁷⁷ Damernas värld 1961 nr.6, s.4

för 1900-talet där mannen och kvinnan förmodas kunna utföra samma arbete,¹⁷⁸ är märkbart även i tidningen. Gällande den växande samhällsdebatten om lönepolitiken uttrycks att:

Inom statstjänsten har man nämligen hittills begagnat sig av det fula knepet med speciella låglöneklasser för rent kvinnliga tjänster. I teorin har man således kunnat säga: vi har lika lön för lika arbete. Vad man då inte talade om var att *bottenlönen* för typiskt kvinnliga uppgifter låg betydligt lägre än *bottenlönen* för männen. Och de allra flesta kvinnor i statstjänst befinner sig just på bottenlönenivå.¹⁷⁹

Motsättningen till de rådande löneskillnaderna åskådliggör kvinnans medvetenhet av könsrollerna. Under 1950-talets första hälft vill kvinnan uppnå självständighet genom att bli yrkesarbetande. Hennes yrkesverksamhet leder till att hon blir en del av den offentliga, mansdominerade sfären. Den uppnådda självständighet skapar möjligheter för ytterligare en strid för förändring, nämligen ett jämställt samhälle där hennes kön ska snarare vara en tillgång än en begränsning för henne i hemsfären eller den offentliga sfären.

9.3.2. *Utplåning av könsroller*

Jämställdhetskampen innefattar även en kritisk inställning till de rådande genusrollerna i samhället. Kvinnans roll som familjefostrare och mannens roll som familjeförsörjare blir ifrågasatt. En strid för införande av hemmapappa och deltidsarbete även för mannen gör sig märkbar.

I avdelningen *Det angår oss – händelser, människor och debatter* presenteras jämställdhetssynpunkter av Anne Marie Edéus som anser att inte endast mamma ska vara föräldern som tar hand om barn utan även pappa.¹⁸⁰ ”Det enda som är könsbundet är förmågan att *föda* barnen, att *sköta* dem och hemmet är en helt annan sak”¹⁸¹, anser Anne Marie. I samma avdelning exemplifieras Stockholm som en stad där införande av deltidsarbete inkluderar båda könen.¹⁸² Förutsättningar för både mannen och kvinnan att ha ett deltidsjobb och vara en engagerad förälder har möjliggjorts.¹⁸³ Strävan efter att de respektive könen ska inkluderas i både hemsfären och den offentliga sfären med lika ansvar, är framträdande i tidningen. Könsrollerna som tidigare styrde individens tillvaro anses vara en begränsning och bör avverkas. För att denna avverkning ska vara utförbar lyfts även statens roll fram där förutsättningar i samhället också bör skapas för de respektive könen. Mannen

---

¹⁷⁸ Hirdman 1993, s.158-160

¹⁷⁹ Damernas värld 1961 nr.13, s.15

¹⁸⁰ Damernas värld 1961 nr.12, s.19

¹⁸¹ Damernas värld 1961 nr.12, s.19

¹⁸² Damernas värld 1962 nr.6, s.5

¹⁸³ Damernas värld 1962 nr.6, s.5

och kvinnan kan deltidsarbeta om statsmakten utför en reform av samhällsstrukturen där deltidsarbete och omhändertagande av barn blir en fördel för båda parterna.

Deltidsarbete för båda könen föredras av många läsarinnor men de stora skillnaderna i lönen är ett hinder för denna förändring, hävdar redaktionen.¹⁸⁴ Föräldrarnas inkluderande i barnuppfostran förblir en ouppnåelig dröm så länge inte båda föräldrarna har samma lön.¹⁸⁵ Den med lägre lön, som vanligtvis är kvinnan, tvingas att agera som barnuppfostrare.¹⁸⁶ Löneskillnaderna utgör ett hinder i inrättningen av deltidsarbete för båda könen. Samhällsstrukturen med mannen i toppen och kvinnan i botten omöjliggör jämställdhet mellan könen även om hustrun och maken uttrycker en stark vilja för ansvarsdelning både innanför och utanför hemsfären.

9.3.3. Ifrågasättande av jämställdheten och dess dubbelmoral

Ett betvivlande av jämställdhetskampen växer fram i kritiken av kvinnors dubbelmoral där jämställdhetstänkandet har ett budskap medan utförandet har ett annat. Kvinnan kritiseras för sin strävan efter jämställdhet samtidigt som hon vill behålla sina kvinnliga fördelar gentemot mannen och uttrycker vägran från att befinna sig i underläge till en annan kvinna. Den manliga dominansen inom högre poster accepteras medan en kvinnlig dominans avvisa trots förespråkande för jämställdhet i samhället.

I avdelningen *Kära DV*, tidigare benämnt *Läsarinnornas egen sida* eller *Mitt problem*, introduceras dubbelmoralen av en läsarinna som hävdar att kvinnochefer är lika bra som manliga chefer.¹⁸⁷ Läsarinnans observation av höga poster har väckts av kvinnornas vägran till godkännande av kvinnliga chefer som den överordnade trots deras strid för jämställdhet.¹⁸⁸ Läsarinnan hävdar att enigheten mellan kvinnor har ersatts av rivaliteten där kvinnor i överordnad position utsätts för misstro av andra kvinnor.¹⁸⁹ I avdelningen *Talet till kvinnan* införd 1961 skriver en annan läsarinna om kvinnors rivalitet:

Det förvånar en man rätt mycket att kvinnor så gärna vädrar små aggressionen gentemot andra kvinnor. Hurra för skillnaden, men bevara mig för ett samhälle som är uppdelat efter kön, men ännu tristare måste det bli om mänskligheten delas upp i fallor efter yrke eller samhällsställning.¹⁹⁰

---

¹⁸⁴ Damernas värld 1962 nr.12, s.11

¹⁸⁵ Damernas värld 1962 nr.12, s.11

¹⁸⁶ Damernas värld 1962 nr.12, s.11

¹⁸⁷ Damernas värld 1960 nr.1, s.3

¹⁸⁸ Damernas värld 1960 nr.1, s.3

¹⁸⁹ Damernas värld 1960 nr.1, s.3

¹⁹⁰ Damernas värld 1960 nr.5, s.35

Att det råder en förvirring kring vad kvinnor vill visas, inte bara i diskussionen kring yrken utan även i hur kvinnan vill behandlas av det motsatta könet. I resonemanget kring artighet och oartighet påvisar en läsarinna kvinnans strävan efter att vara likställd mannen samtidigt som hon ställer krav på att bli behandlad som en kvinna av mannen och inte som den likställda.¹⁹¹ Det uppstår svårigheter för mannen att ha kännedom om när kvinnan önskar bli behandlad som en kvinna eller en likställd,¹⁹² hävdar läsarinna.

Strävan efter att kvinnan likväl som mannen ska ha samma möjligheter i den offentliga sfären för att jämställdheten ska uppnås väcker en negativ inställning. I texten *Är det odemokratiskt att vara kvinna?* kritiserar jämställdhetens kvinnoroll som yrkesarbetande:

Jämlikhet skulle alltså vara detsamma som förvärvsarbete? Men om nu dessa kvinnor når större ”behovstillfredsställelse” i hemarbetet än i förvärvsarbetet? Om de känner sin prestige mer och höjd av en lyckad sockerkaka än av ett välskrivet affärsbrev? Om lyckan för dem är att sköta sina barn i stället för en svarv? Om de känner ett rikare självförverkligande bakom skötbordet än bakom affärsdisken? Om de kort sagt *vill* vara hemmafruar – för att de känner sig lyckligast då? Är inte jämlikheten tillgodosedd då? Eller måste de känna sig som demokratins sabotörer?¹⁹³

Jämställdhetskampen möter svårigheter på grund av otydligheter med jämställdhetens innebörd. Det finns inga bestämda mål med vad kvinnan önskar uppnå med jämställdheten vilket leder till en förvirring och framväxt av en dubbelmoral. Den heterogena kvinnogruppen är också en utmaning i jämställdhetskampen där alla kvinnogrupper inte blir inkluderade i jämställdheten. Istället blir de försummade där kampen för jämställdhet leder snarare till att ett behov av att vissa kvinnogrupper försvinner än erkänns som likställda andra kvinnogrupper.

10. Slutsatser

Samhällsutvecklingen kan klagöras utifrån många olika infallsvinklar där förklaringarna till olika förändringsfaser kan variera. Politiska, ekonomiska, sociala eller mentalitetsförändringar kan bidra till olika tolkningar. Mitt huvudsakliga syfte har varit att påvisa en samhällsförändring med hjälp av människans mentalitet där den vanliga, betydelselösa människan i det stora samhället får komma till tal. En samhällsförändring sker sällan i en drastisk takt utan snarare i en kamp mellan det gamla och det nya där krav och förväntningar på människan genomgår en förändring. Parallellt med denna kamp brottas människan med sig

¹⁹¹ Damernas värld 1960 nr.14-15, s.3

¹⁹² Damernas värld 1960 nr.14-15, s.3

¹⁹³ Damernas värld 1964 nr.10, s.8

självt på grund av den förändrade mentaliteten som även leder till förändrade normer och värderingar.

Människans mentalitet kommer till uttryck i tidningar där den vanliga människan är textens centrum. Det är den vanliga människan som åskådliggörs, analyseras, kritiserar, vägleds osv. Övergången från hemmafruidealet till yrkeskvinnoidealet visar en förändring av kvinnorollen som dock inte sker under en natt utan skapar en rivalitet mellan de två alternativa kvinnogrupperna. Normbrytningen leder även till olika värderingar av de respektive kvinnogrupperna där maktfördelningen skiftar under olika perioder. Husmoderns dominans i samhället präglas av könsrollerna medan yrkeskvinnans maktövertagande ifrågasätter det mansdominerade samhället och ger upphov till en jämställdhetskamp med strävan efter att eliminera könsrollerna.

10.1. Från hemmet till samhället - normbrytningen och kvinnokonflikten

Den förändrade kvinnorollen, från att vara hemmets ståndpelare till att inkluderas i den offentliga sfären, visar en normbrytning. Med syftet att besvara frågeställningen gällande normbrytningens framträdande i tidningen, kan konstateras att kvinnoidealet genomgår en förändring under 1950-talets första hälft där yrkeskvinnan börjar sakta synas i form av att allt fler kvinnor strävar efter att bli yrkesarbetande. Hemsfären har dock inte förlorat sin betydelse i samhället där hemmafrun i viss mån visar hemarbets baksidor men framförallt kämpar för att behålla sin ställning och de medföljande rättigheterna. Att yrkesarbetande kvinnor hade en osynlig roll 1955 i tidningen *Året runt* visar en senare normbrytning. I *Damernas värld* inkluderas den yrkesarbetande likväl som den hemarbetande kvinnan både under 1950- och 1960-talets första hälft där olika normer kolliderar med varandra och skapar ett motstånd från båda grupperna.

Detta motstånd har som sitt syfte att försvara sin egen ställning i samhället. Under 1950-talets första hälft vill yrkeskvinnan få acceptans av samhället medan hemmafrun vill behålla sin acceptans och sin högt värderade roll i samhället. Detta motstånd förklaras av Sköld som en konsekvens av oförenliga budskap där kvinnans roll är att sköta hemmet parallellt med arbetsmarknadens anspråk på kvinnlig arbetskraft. Att striden är en följd av oförenliga budskap är ett faktum även i *Damernas värld*, dock innefattar inte dessa budskap en kollision mellan hemmet och arbetsmarknaden. Det är snarare så att två oförenliga budskap består av hemmafruns strävan efter att behålla sin trygghetskrets i hemsfären samt yrkeskvinnans jakt på självständighet genom att inkluderas i den offentliga sfären. Under 1960-talets första hälft är det inte två oförenliga budskap som skapar striden mellan de

respektive kvinnogrupperna utan samhällets värderingar som båda utsätts för. Hemmafrun får ingen erkännande för sin viktiga funktion i samhället medan yrkeskvinnan utsätts för den manliga dominansen på den offentliga arenan där ojämställdhet blir ett allt större problem.

Under 1950-talets första hälft uppmärksammas hemarbete som ett svårhanterligt livsval för kvinnan, men på grund av normbrytningen där yrkesarbete blir ytterligare ett alternativ för kvinnan, hamnar hemmafrun i en försvarsställning där kritiska påpekande av hemarbete responderas med hänvisning till kvinnans inkompetens i hemmet. Karlsson påvisar att förvärvsarbete är en missuppfattning av kvinnans roll i samhället till den platsen kvinnan blir placerad endast på grund av bristande förmåga att sköta sitt verkliga arbete, en inställning som även läsarinna i *Damernas värld* uttrycker.

10.2. Värdering av kvinnan

Den pågående rivaliteten mellan den hemarbetande och den yrkesarbetande kvinnan ger till resultat olika värderingar av de respektive grupperna. Dessa värderingar yttras av både redaktionen och de två kvinnogrupperna. Värderingarna används som en metod att legitimera det egna kvinnoidealet och förtala det avvikande. Huruvida värderingarna är hedrande eller nedtryckande beror på vilken kvinnogrupp som är i maktställning i samhället under olika perioder.

1950-talets första hälft är en brytningspunkt där ett konkurrerande ideal för hemmafrun börjar etableras med yrket som det eftersträvande, ett ideal som dock möter motstånd i sitt etablerande. Hemmafruns dominans är fortfarande stor där yrkeskvinnan möter en stark utmaning, men trots allt lyckas med framgång. I sin ansträngning över att bli yrkesarbetande möter kvinnan hemmafruns kritiska ögon där hon framställs som en förvirrad samhällswarelse som söker lycka på en plats som inte är lämplig för henne. Istället för att lösa dilemmat kring sitt hemarbete söker hon sig till den offentliga arenan vilket endast är en tillflyktsplats och inte en trygghetsplats. Husmors filmers budskap med husmor som fostrare och hemmets maktbärande som Soila lyfter fram, är en norm som legitimeras av husmodern i *Damernas värld* där den förvärvsarbetande kvinnan endast stör samhällsordningen. Av redaktionen däremot värderas den yrkesarbetande kvinnan som en stark, modig och självständig individ och uppmuntras till ett liv utanför hemsfären. Hemmafrun hamnar i en neutral ställning där hon råds till en livsstil där även hon är inkluderad och vägleds i olika problemsituationer.

Jämställdhetskampen under 1960-talets första hälft visar en omvänd maktställning där yrkeskvinnan idealiseras medan ett avståndstagande från hemmafruidealt

uttrycks. Husmoderskontraktets försvinnande som enligt Fraunger skedde under 1960-talet syns även i *Damernas värld* där ett förändrat kvinnoideal träder fram. Hemmafrun framställs som demokratins sabotör, en oönskad grupp som förhindrar den nödvändiga samhällsförändringen. Yrkeskvinnan å andra sidan gestaltas som den upplyste hjälten i jämställdhetskampen som utkämpar en strid för den rätta samhällsordningen. Motståndet till den förändrade politiken och försvar av hemmafruar som Florin lägger tonvikten på, träder fram inför offentligheten även i tidningen där hemmafrun framställs som den försummade gruppen och kopplas till jämställdheten för att bli inkluderad i samhällsdebatten. Erikssons påpekande av olika statliga åtgärder under 1960-talet med syftet att underlätta för den hemarbetande kvinnan och ge henne större delaktighet i samhället kommer till uttryck i tidningen, också genom Nancy Eriksson. Samhällsbehovet av att försvara hemmafrun åskådliggör yrkeskvinnans dominans över den maktlösa husmodern.

10.3. Folkhemmets genuskontrakt – kvinnan i hemmet?

Folkhemmets genuskontrakt enligt Hirdman rådde ända fram till 1960-talet och karakteriseras av kvinnan i hemsfären och mannen på den offentliga arenan, kvinnan som fostrare och mannen som försörjare. Genuskontraktens melodi är A-B där skillnaderna mellan mannen och kvinnan betonas och formar ett ideal.

A-B förhållandet mellan könen uttrycks i *Damernas värld* där mannens respektive kvinnans olika uppgifter i samhället betonas. Det råder ingen tvekan om att idealet understryker de respektive könen skillnader. Husmoderns närvaro är fortfarande stark i samhället där hennes dominans är större än yrkeskvinnans. Till den punkten kan man se spår av folkhemmets genuskontrakt. Däremot är det inte en grundsanning att endast folkhemmets genuskontrakt präglade 1950-talet, det blir en väldigt enkel och enformig beskrivning av förhållandena mellan könen. Neunsinger påpekar att en samhällsförändring inte kan förklaras enbart med det politiska innehållet utan det måste även finnas hänsynstagande till tillvägagångssättet för argumentens/idealens förmedlande, vilket Hirdman bortser ifrån. Normbryningen som sker under 1950-talets första hälft påverkar folkhemmets genuskontrakt som börjar ifrågasättas av kvinnan och så småningom förändras samhällsordningen också. Husmodersrollen utvärderas med kritiska ögon där hemarbetets påfrestning på kvinnan träder fram.

Kvinnans närvaro finns inte endast i hemmet utan även på den offentliga arenan jämsides med mannen. Intresset för utbildning och yrke tar allt större plats i hennes närvaro. Folkhemmets genuskontrakt godtas inte som en livsform längre utan börjar förlora sin makt

över kvinnan. Kampen för självständighet kan ses som en kamp mot folkhemmets genuskontrakt, ett kontrakt där kvinnans beroende av mannen sätter henne i en underordnad ställning. Kvinnans strävan efter frigörelse från detta genuskontrakt påvisar ett avståndstagande från A-B förhållandet. Frigörelsen från inlåsning i hemmet visar ett närmande av kvinnans roll till mannens roll, B närmar sig A.

Kan man konstatera att folkhemmets genuskontrakt präglade 1950-talets första hälft? I den mån att husmödrarna utgör den största kvinnogruppen samt att A-B förhållandet mellan könen präglar samhället, kan konstateras att folkhemmets genuskontrakt har en stark prägel på samhällsstrukturen. Däremot uttrycks även ett ifrågasättande av A-B förhållandet där B strävar efter samma rättigheter och möjligheter som A har i samhället. Detta ifrågasättande leder till en normbrytningspunkt där kvinnogruppen utgörs av både husmödrar och yrkeskvinnor. Normbrytningen är en brytning av folkhemmets genuskontrakt, där gränserna för kvinnans möjligheter börjar suddas ut. Med hänsynstagande till denna samhällsförändring kan konstateras att folkhemmets genuskontrakt börjar blekna bort i kvinnans tillvaro. Detta i sin tur förändrar samhällsstrukturen från A på den offentliga arena och B i hemsfären till att B sammanblandas med A.

10.4. Jämställdhetskontraktet – den ifrågasättande kvinnan

Jämställdhetskontraktet växte fram under 1960-talet som en reaktion på folkhemmets genuskontrakt, menar Hirdman. Samhällsordningen där individens möjligheter är bundna till könet ifrågasattes och man strävade efter en radikal samhällsförändring. Individen skulle befrias från sin könsroll samtidigt som mannen och kvinnan skulle likställas.

Spåren av den politiska debatten kring jämställdhet är iakttagbara i *Damernas värld* där en strävan efter utplåning av A-B förhållandet uttrycks. Den nödvändiga förändringen för detta är att kvinnan når sin självständighet med syftet att äktenskapets ekonomiska fördel för kvinnan försvinner. Likväl som mannen ska kvinnan vara sin egen försörjare och sin egen makthavare vilket hon endast kan uppnå genom att överge husmodersrollen och bli en yrkesarbetande kvinna. Husmodersidealet som var grundpelaren i folkhemmets genuskontrakt blir inte endast ifrågasatt utan helt och hållet avvisat för ett nytt ideal där den yrkesarbetande kvinnan utkämpar en jämställdhetsstrid. Frigörelsen från könsbundenhet, som Hirdman betonar, uttrycks även i jämställdhetsdebatten i *Damernas värld*. Beroendeförhållandet A-B bör försvinna där B blir självständig med syftet att jämställdheten mellan A och B uppnås.

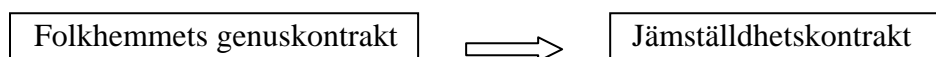
Strävan efter likställdheten mellan könen kommer också till uttryck där kvinnan och mannen ska vara jämställda i både den privata och den offentliga sfären. Kvinnan och mannen ska dela på ansvaret för familjen och hemmet samt försörjningen där den ekonomiska bördan ska delas av båda parterna. Folkhemmets genuskontrakt där A-B förhållandet begränsar de respektive könen förkastas. Denna begränsning vill man omvandla till likställdhet mellan mannen och kvinnan där A-B relationen övergår till att vara A=B. Att mannen och kvinnan besitter olika kön är en biologisk skillnad som inte kan förändras, men denna skillnad ska inte användas som ett maktmedel för att legitimera manssamhället och dess samhällsordning.

Likt Hirdmans framställning av 1960-talet som en period där könsrelationerna är problematiska och bör förändras, återges samma bild i *Damernas värld*. A-B relationen godtas inte som ett naturgivet genuskontrakt där mannen och kvinnan besitter olika egenskaper med olika roller i samhället. Det sker en övergång från samhällstänkande till individtänkande där kvinnans existens inte är till för samhällets bästa utan för hennes eget bästa.

10.5. Från folkhemmets genuskontrakt till jämställdhetskontraktet

Var kvinnans övergång från att vara husmoder till att bli en yrkesarbetande kvinna en radikal samhällsförändring eller en utdragen förändring? Hirdmans genusteori och genuskontraktens synlighet i *Damernas värld* överensstämmer inte till fullo.

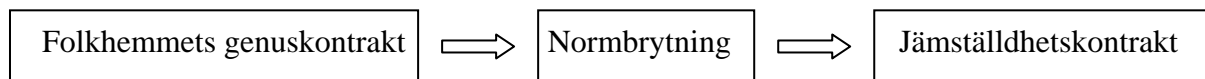
Hirdmans teori utgörs av två förändringsfaser, nämligen folkhemmets genuskontrakt och jämställdhetskontraktet. Anledningen till försvinnande av folkhemmets genuskontrakt, enligt Hirdman, är jämställdhetskontraktets framväxt. Det råder ett samspel mellan de respektive kontrakten där uppväxten av den ena bidrar till försvinnande av den andra. Enligt Hirdman sker det ingenting under övergången mellan dessa kontrakt utan kan illustreras som följande:

Hirdmans genusteori visar en radikal samhällsförändring där inga motsättningar träder fram i övergången från folkhemmets genuskontrakt till jämställdhetskontraktet. Kvinnan framställs som aktören i denna förändring där kvinnogruppen var homogen under de respektive genuskontrakten, husmodern blev yrkeskvinna.

Damernas värld visar en annan samhällsförändring där kvinnogruppen inte var homogen utan utgjordes av både husmödrar och yrkeskvinnor under de respektive

genuskontrakten. På grund av den heterogena kvinnogruppen var övergången från folkhemmets genuskontrakt till jämställdhetskontrakten en utdragen process eftersom de respektive kvinnogrupperna hamnade i en maktkamp med syftet att försvara sin ställning i samhället. *Damernas värld* visar tre olika faser i förändringsprocessen:

Den utdragna processen i *Damernas värld* visar först ett behov av att den homogena kvinnogruppen blir heterogen, nämligen en husmodersgrupp samt en yrkeskvinnogrupp. Övergången från homogen till heterogen kvinnogrupp sker under folkhemmets genuskontrakt vilket leder till en normbrytning. Normbrytningen i sin tur leder till en ökning av yrkeskvinnogruppen som med tiden blir allt större. Husmodersgruppens dominans under folkhemmets genuskontrakt försvinner sakta i samband med normbrytningen. Yrkeskvinnogruppen expanderar i samhället och slutligen blir den dominerande kvinnogruppen. Denna förändring leder till ett upphörande av maktkampen mellan de respektive kvinnogrupperna och omvandlas till en kamp mellan könen, en jämställdhetskamp där jämställdhetskontraktet gör sig gällande.

11. Sammanfattning

Mitt huvudsakliga syfte med uppsatsen har varit att finna en brytningspunkt i kvinnoidealt där hemmafru blir yrkeskvinna. För att besvara syftet har frågeställningarna behandlat normbrytningen och dess anammande av samhället samt värderingen av husmodern respektive yrkeskvinnan under olika årgångar. Normbrytningen har beskrivits utifrån Hirdmans genusteori som hävdar att 1950-talet präglas av folkhemmets genuskontrakt medan jämställdhetskontraktet kännetecknar 1960-talet. Den tidigare forskningen framlägger bevis för ett starkt hemmafruideal under 1950-talet där folkhemmets politik legitimerar hemarbete där kvinnans roll är att vara husmor och mor. 1960-talet, enligt forskningsläget, är en yrkeskvinnoperiod där även statens åtgärder underlättar kvinnans yrke i kombination med hemsfären.

Damernas värld åskådliggör ett växande otillfredsställelse av hemarbete under 1950-talets första hälft där hemmafruidealet fortfarande dominerar kvinnans tillvaro. Folkhemmets genuskontrakt, som Hirdman talar om, hamnar under kritisk lupp där yrkeskvinnogruppen uttrycker ett avståndstagande från hemarbete. Kraven på en

samhällsreform av yrkeskvinnan väcker ett motstånd hos hemmafrugruppen som vill försvara sin maktställning. Maktkampen mellan de två kvinnogrupperna är synlig även under 1960-talets första hälft. Tillväxten av yrkeskvinnogruppen ger till resultat ett förändrat ideal där hemmafrun blir försummad medan yrkeskvinnan får en överordnad position i samhället. Yrkeskvinnans maktställning ger upphov till ett ifrågasättande av könsroller som väcker en jämställdhetskamp i samhället.

Avslutningsvis, under 1950- och 1960-talets första hälft har kvinnans vistelse varit i både den privata och den offentliga sfären där den förstnämnda dominerar 1950-talet medan den sistnämnda dominerar 1960-talet. Färden från hemsfären till den offentliga arenan har inte haft en rak riktning utan snarare en lång omväg med många hinder från både den egna gruppen och manssamhället. Dessa hinder har trots allt varit en framgång för kvinnan där hon har frigjort sig själv från sin könsroll samt en isolerad hemsfär och blivit en individ med rättigheten till egna val.

12. Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Damernas Värld 1952 19 (1)

Damernas Värld 1953 20 (1)

Damernas Värld 1954 22 (1)

Damernas Värld 1960 28 (1)

Damernas Värld 1961 29 (1)

Damernas Värld 1962 30 (1)

Damernas Värld 1963 31 (1)

Damernas Värld 1964 32 (1)

Litteratur

Eriksson, Nancy 1964: *Bara en hemmafru. Ett debattinlägg om kvinnan i familjen*, Stockholm.

Florin, Christina 1999: "Skatten som befriar. Hemmafruar mot yrkeskvinnor i 1960-talets särbehandlingsdebatt" i Florin, Christina, Sommestad Lena & Wikander Ulla (red): *Kvinnor mot Kvinnor. Om systerskapets svårigheter*, Nordstedts Förlag, Stockholm.

Frangeur, Renée 1998: *Yrkeskvinna eller makes tjänarinna – Striden om yrkesrätten för gifta kvinnor i mellankrigstidens Sverige*, Arkiv förlag, Lund.

Hirdman, Yvonne 2000: *Att lägga livet till rätta. Studier i svensk folkhemspolitik*, Carlsson Bokförlag, Stockholm.

Hirdman, Yvonne 1993: "Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning" i Ericsson, Christina (red): *Genus i historisk forskning*, Studentlitteratur, Lund.

Hirdman, Yvonne 2001: *Genus: om det stabilas föränderliga former*, Lund.

Karlsson, Gunnel 1996: *Från broderskap till systerskap. Det socialdemokratiska kvinnoförbundets kamp för inflytande och makt i SAP*, Arkiv förlag, Lund.

Hultén, Britt 1993: "Kön, kontext och gestaltning. Från 1930-tal till 1990-tal" i Carlsson Ulla (red): *Nordisk forskning och medier*, Nordicom.

Hultén, Britt 1995: "Berättelsen om en text. En kvinnlig journalist i arbete" i Holmberg, Claes-Göran & Svensson, Jan (red): *Medietexter och medietolkningar*, Nya Doxa.

Hultén, Britt 1996: "Från litteraturvetare till journalistforskare. En diskussion om möjliga utgångspunkter" i Carlsson Ulla (red): *Medierna i samhället. Igår, idag, imorgon*, Nordicom.

Neunsinger, Silke 2002: "I nationens intresse: Svenska och tyska kvinnors strid för rätten att arbeta" i Florin, Christina & Kvarnström Lars (red): *Kvinnor på gränsen till medborgarskap. Genus, politik och offentlighet 1800-1950*, Atlas Akademi, Stockholm.

Nilsson, Bengt 1996: *Kvinnor i statens tjänst – från biträden till tjänstemän. En aktörsinriktad undersökning av kvinnliga statstjänstemäns organisering, strategier och kamp under 1900-talets första hälft*, Acta Universitatis Upsaliensia, Uppsala.

Sköld, Gullan 1998: *Från moder till samhällsvarelse. Vardagskvinnor och kvinnovardag från femtiotal till nittiotal i familjetidningen Året Runt*, Stockholm.

Soila, Tytti 1997: "Kvinnan i folkhemmet – Husmodern som nationell ikon" i Soila, Tytti (red): *Dialoger. Feministisk filmteori i praktik*, Stockholm.

Thúren, Torsten 2005: *Källkritik*, Liber AB, Stockholm.

Waldemarson, Ylva 1999: "Att föra kvinnor till talan. LO:s kvinnoråd 1947-67" i Florin, Christina, Sommestad Lena & Wikander Ulla (red): *Kvinnor mot Kvinnor. Om systerskapets svårigheter*, Nordstedts Förlag, Stockholm.

Internetlänkar

<http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/lang/damernas-v%C3%A4rld>